

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Michal Růžička

POJETÍ ČLOVĚKA VE FILOZOFII EXISTENCIALISMU

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a všechny použité prameny jsem uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 5. května 2014

.....

podpis

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé práce, panu PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady, věnovaný čas a trpělivost, které mi byly při zpracování této bakalářské práce velice nápomocny.

Obsah

ÚVOD	5
1 FILOZOFIE EXISTENCIALISMU.....	7
2 JEAN-PAUL SARTRE	9
2.1 JEAN-PAUL SARTRE - ŽIVOT	9
2.2 JEAN-PAUL SARTRE - FILOZOFIE	10
2.3 JEAN-PAUL SARTRE –POJETÍ ČLOVĚKA	16
3 ALBERT CAMUS.....	18
3.1 ALBERT CAMUS - ŽIVOT	18
3.2 ALBERT CAMUS – FILOZOFIE	19
3.3 ALBERT CAMUS – POJETÍ ČLOVĚKA.....	23
4 KARL JASPERS.....	24
4.1 KARL JASPERS - ŽIVOT.....	24
4.2 KARL JASPERS - FILOZOFIE	26
4.3 KARL JASPERS – POJETÍ ČLOVĚKA.....	30
5 MARTIN HEIDEGGER.....	32
5.1 MARTIN HEIDEGGER - ŽIVOT	32
5.2 MARTIN HEIDEGGER - FILOZOFIE.....	33
5.3 MARTIN HEIDEGGER - ZAŘAZENÍ MEZI EXISTENCIALISTY	36
5.4 MARTIN HEIDEGGER – POJETÍ ČLOVĚKA.....	37
6 SØREN KIERKEGAARD.....	39
7 KOMPARACE AUTORŮ	41
7.1 NAROZENÍ A SMRT	41
7.2 SVOBODA	42
7.3 SMYSL ŽIVOTA	43
7.4 MEZNÍ ŽIVOTNÍ SITUACE.....	45
7.5 POJETÍ ČLOVĚKA	46
ZÁVĚR.....	48
PRAMENY A LITERATURA	49
ANOTACE	

ÚVOD

V mé bakalářské práci se budu věnovat studii existencialismu, který se stal jedním z nejvlivnějších filozofických směrů 20. století. Svou práci však nebudu pojímat jako výzkum popř. recenzi na jednotlivé autory, nýbrž bych se chtěl zaměřit přímo na *pojetí člověka*. O filozofii existencialismu bylo napsáno mnoho prací, ale věřím, že tou svou rozšířím dosavadní poznatky, neboť je zaměřena takřka výhradně na jedince a jeho životní cestu. Jak přemýšlí, jaký je jeho smysl života, zda je svobodný, co jej ovlivňuje při rozhodování, co je to vůbec jeho morálka, které vlastnosti má jedinec vrozené přirozeně a které mu daroval Bůh apod. Všichni autoři, které budu komparovat, se určitým způsobem k této problematice vyjádřili, avšak každý z nich by mohl mít pohled na tyto věci odlišný.

Důležité je vymezit, kteří filozofové se v mé práci objeví. Plánuji do své práce zahrnout čtveřici, kterou považuji za nejdůležitější a nejvlivnější v existencialismu. Měli by to být zástupci německé filozofie – Martin Heidegger a Karl Jaspers. Oba kromě své národnosti spojuje i teistický přístup k životu, který je v jejich filozofii ovlivnil významným způsobem. Druhá dvojice je Albert Camus a Jean-Paul Sartre, oba zástupci francouzské filozofie a oba také ateisté, kteří odmítali možnou existenci Boha. Nesmírně důležitým jevem pro mou bakalářskou práci bude, že všichni čtyři výše zmínění autoři žili a tvořili v přibližně stejném období (začátek 20. století) a tudíž nebudu muset přistupovat a ve vysoké míře zohledňovat dobovou situaci. I z tohoto hlediska jsem se rozhodl ve velké míře nezahrnout do své práce Søren Kierkegaard, který je označován za „otce existencialismu“. Tvořil totiž přibližně o 100 let dříve než ostatní. Avšak Kierkegaard byl pro všechny existencialisty autorem, který je ovlivnil, a proto mu budu věnovat ve své práci jednu samostatnou menší kapitolu.

Nechci rozebírat myšlenky filozofů příliš do hloubky, neboť má práce nebude zkoumáním jednoho jediného autora a tudíž by bylo nesmyslné se pouštět do dlouhých studií každého mnou zvoleného filozofa. Zaprvé si myslím, že jsem ještě nedosáhl tolika znalostí a takového vzdělání, abych pochopil ty nejjemnější nuance, zadruhé je to bakalářské práce, která je i určitým způsobem omezena svou obsáhlostí. Naopak věřím, že se mi podaří objasnit, co je to podle autorů člověk a myslím, že má bakalářská práce by mohla být i inspirativní pro lidi, kteří budou potřebovat pochopit, v čem se jednotliví existenciální filozofové lišili. Pokusím se dokázat, že Karl Jaspers a Jean-Paul Sartre jsou takřka polarizovaní filozofové, ačkoliv patří do stejného směru.

Hlavní část mé práce by měla začít úvodem přímo do existenciální filozofie. Stručný souhrn toho, co existenciální filozofie je, co zkoumá, co je pro ni typické a čím se vyznačuje.

Pokusím se zde také nastínit hlavní myšlenky, které budu u jednotlivých autorů rozpracovávat právě podle toho, jak je autoři pojímali. Další část se bude týkat jednotlivých autorů. Plánuji si vždy vybrat jednoho z již zmíněné čtveřice, nejdříve napsat stručně jeho životopis a zaměřit se zejména na události, které mohli jeho tvorbu ovlivnit. Dále se zaměřím přímo na rozbor knih vybraného filozofa a v další části bude následovat shrnutí jeho pojetí člověka. Zde se budu pokoušet utvořit vždy celek, vybrat to nejpodstatnější a to, co já považuji za nejdůležitější pro mou práci. Pokusím se o zjednodušení jejich hlavních myšlenek a také se pokusím udávat praktické příklady toho, co autoři zamýšleli.

Po této čtveřici bude následovat již zmíněná kapitola, věnující se Sørenu Kierkegaardovi. Z již napsaných důvodů mu nebudu věnovat takový prostor, ale určité údaje o něm a jeho myšlenky do své práce zařadím taky.

Následná komparace by měla spočívat v tom, že budu hledat spíše ty aspekty jejich tvorby, ve kterých se neshodovali. Vždy bude určitý fenomén, určitý okruh či jev, ke kterému se autoři vyjádřili a k tomu budou přidána právě jejich vyjádření ve vzájemném srovnání. Tyto fenomény by měli být například smrt, narození, mezní životní situace, svoboda, smysl života a komplexní souhrn jejich pojetí funkce a významu člověka.

Mé primární zdroje jsou přímo knihy jednotlivých filozofů. Těm jsem se věnoval v dostatečné míře a věřím, že jsem dokázal rozluštit někdy poněkud složitý filozofický sloh autorů. Mou práci budu konzultovat s PhDr. Petrem Zimou, Ph.D., který je vedoucím mé práce a jako zdroj budu využívat také již dosažené znalosti z hodin společenských věd na gymnáziu ve Zlíně, které vedla Mgr. Eva Adamíková a také z přednášek a seminářů, které jsem absolvoval u doc. PhDr. Zdeňka Novotného, Csc. Jako sekundární zdroje mi poslouží zejména internetové zdroje, ze kterých jsem čerpal informace o životě jednotlivých filozofů.

1 FILOZOFIE EXISTENCIALISMU

Existencialismus je jedním z nejnámějších a nejdiskutovanějších filozofických směrů 20. století. Někdy bývá mylně označován jako “existencialismus” popřípadě jako “existenciální filozofie”.¹

Za otce existencialismu je filozofy považován dánský myslitel Søren Kierkegaard. Kromě něj mnoho zástupců existencialismu vychází z teorií a myšlenek Edmunda Husserla popřípadě Friedricha Nietzscheho. Jako hlavní protipól existencialismu je považována Hegelova filozofie, která klade důraz na esenci lidského bytí.² Hlavními geografickými centry existencialismu bylo Německo a Francie a prvním ze zásadních problémů tohoto směru je vymezení autorů, kteří mohou být považováni za existencialisty.

Neodmyslitelně mezi ně patří Jean-Paul Sartre a Karl Jaspers. Jako další významné myslitele tohoto směru můžeme jmenovat Alberta Camuse, Simone de Beauvoir či Gabriela Marcela. Velikým otazníkem je jméno Martin Heidegger. Jeden z nejnámějších filozofů všech dob totiž zařazení mezi existencialisty striktně odmítal³, avšak jeho tvorba nese dle odborníků všechny aspekty typické tomuto směru. Já se proto rozhodl Martina Heideggera do své práce zařadit. Zatímco právě Heidegger a Jaspers jsou považováni za teistické filozofy a významu víry v životě člověka věnovali mnoho prostoru, Albert Camus a Jean-Paul Sartre byli filozofové ateističtí.⁴

Jaké jsou ve zjednodušené formě hlavní zásady tohoto filozofického směru? Pokud se podíváme na poučku základní, tak zní následovně: „Existence předchází esenci“⁵. Jak jsem již poznamenal, existencialismus je jedním z nejdiskutovanějších směrů v dějinách filozofie. Na jednu stranu jsou filozofové, kteří tento směr obdivují, neboť již zmíněný výrok znamená, že neexistuje původní počáteční lidská přirozenost. Tím pádem je existencialismus poměrně radikálním humanitním, společenskovědním odvětvím, neboť popírá naprostou většinu přirozených, vrozených determinantů. Na druhou stranu však existují lidé, jež tvrdí, že existencialismus nepatří mezi kvalitní filozofické směry, protože zavání populismem a biologicky vrozené vlastnosti jsou přece pro každého člověka neodmyslitelné. Co je dříve? Esence? Nebo existence, která si svou esenci již nese? Existencialisté si byli jisti a proto byli

---

1 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 76

2 Tamtéž

3 Tamtéž, str. 103

4 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 76

5 Existencialismus. In: *Dumaniefx* [online]. 2003 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://dumaniefx.sweb.cz/notes/Sartre.pdf>

v přímém rozporu s filozofií Hegela, který naopak tvrdí, že prvopočátek lidské existence musíme hledat v její esenci.

V existenciální filozofii je věnována pozornost zejména významu svobody, volby, narození a smrti jedince či jeho smyslu života. Svoboda zde však není vnímána tak pozitivně jako jsme zvyklí z jiných odvětví. Podle Sartera jsme dokonce ke svobodě odkázáni⁶.

Otázka svobody je však zejména pro existencialismus naprosto klíčová. Dá se říct, že východisko každého existencialistického uvažování se týká právě významu svobody lidské existence. Ta je tedy zbavena jakýchkoliv předurčených norem či nutných jevů během svého působení. I proto byl existencialismus úspěšný zejména po 2. světové válce, neboť díky prožitým mezním životním situacím právě během válečného konfliktu (ty jsou pro tento směr take typické) mnoho lidí zažívalo podobné pocity, které následně nezvratně formovali jejich životy. Mnoho lidí se k existencialismu začalo hlásit a je to filozofický směr se zřejmě největší populistickou základnou. I proto, jak jsem již výše zmínil, je existencialismus přijímán rozporuplně zejména odbornou veřejností.⁷

---

6 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006., str. 630

7 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 76

2 JEAN-PAUL SARTRE

2.1 JEAN-PAUL SARTRE - ŽIVOT

Na úvod se zaměřím na filozofii Jeana-Paula Sartra, avšak ještě před tím je nutno podotknout několik významných faktů o jeho životě, neboť jej v jeho tvorbě formovali.

Jean-Paul Sartre se narodil 21. června 1905 v Paříži.⁸ Jakožto většina existenciálních filozofů i on začínal svou filozofickou kariéru studiem fenomenologie. Avšak filozofie nebyla ani zdaleka jeho jediným životním povoláním. Zejména je nutné se zmínit o jeho lásce k literatuře, dramaturgii a po druhé světové válce i působení v politice. A trochu překvapivě v politice orientované na silně levou stranu – byl totiž zastáncem Marxismu.⁹

Vyrůstal bez otce, který mu zemřel, když byly Sartrovi dva roky a možná i to jej v budoucnu přimělo k tomu, že se stal absolutním a radikálním zastáncem ateismu. Zde můžeme vidět částečnou paralelu s Friedrichem Nietzsche, a proto není překvapením, že jméno tohoto svérázného německého filozofa bude v mé práci o Sartrovi zmíněno několikrát. Po druhé světové válce se začal silně angažovat v politice a byl zastáncem právě ideologie Marxismu. Z komunistické strany však v roce 1956 na protest vystoupil a upozornil na sebe i v roce 1964 kdy odmítl převzít Nobelovu cenu za literaturu.¹⁰ Zemřel 15. dubna roku 1980.

Jeho životní partnerkou byla další významná persona 20. století – Simone de Beauvoir, která je známa jako spisovatelka i jako zastánkyně radikálního feminismu. Spolu se Sartrem dokonce vedli organizaci *Les Temps Modernes*, jež formou časopisu kritizovala sociální boje a nerovnosti po celém světě.¹¹

---

8 *Spisovatelé* [online]. 1996 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jean-paul-sartre>

9 tamtéž

10 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str.265

11 *Spisovatelé* [online]. 1996 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jean-paul-sartre>

2.2 JEAN-PAUL SARTRE - FILOZOFIE

Filozof Sartre se řadí mezi ateistické existenciální filozofy. Jeho tvorba úzce souvisí a podobá se dalším francouzským autorům a je postavena na několika nosných myšlenkách a tou naprosto úhlavní je *svoboda*. Jak jsem již naznačil, autor nepojímá svobodu příliš pozitivně. Zatrpklost Sartra je v určitých momentech podobna filozofii již zmíněného Friedricha Nietzscheho, avšak jeho myšlenky se nejvíce pojí s filozofií Martina Heideggera, fenomenologa Edmunda Husserla či zakladatele existencialismu Kierkegaarda. Všichni jsou v jeho dílech velice citováni.

Jak řeší Sartre vztah člověka k sobě samému? Je zde patrna paralela s empirickým proudem. Dle něj už není možnost zkoumat jedince podle vnějšku, nýbrž to vše podstatné se odehrává uvnitř člověka.¹² Tělesnou schránku odsunuje na okraj. Jelikož je existencialismus někdy považován za pokračování empirismu, vidíme mnoho shod v myšlenkách obou filozoficky významných směrů. Na úvod musíme zdůraznit roli *vědomí* v jeho filozofii. Vědomí je dle autora neuchopitelná transcendentní záležitost, jež se každý den setkává v tomto světě s předměty, které existují v prostoru.¹³ Z této myšlenky lze pochopit, že vědomí, tedy základ každého člověka, jeho bytí, jeho já, se v prostoru nenachází. Lidské chápání a znalosti jsou bohužel omezené a proto nelze přesně říct ani si uvědomit, jak takové vědomí vypadá, popřípadě na jakém principu funguje.

Sartre se zaobírá vědomím ještě v daleko širším rozsahu. A také s pojmem Cogito, což je dle něj soubor všech předcházejících forem reflexe.¹⁴

Na to navazuje další téma jeho filozofie, kterým je předreflexivní a karteziánské cogito. Znamená to, že jakékoliv vědomí tohoto světa má nějaký předreflexivní původ. Tedy pokud zkoumáme nebo se setkáme s novou věcí, nevědomě si již před tímto setkáním uděláme dle našich dosavadních zkušeností nějaký předobraz o této věci, jež následně subjektivně ovlivní vnímání právě dané věci či zkoumaného jevu. Je zde vidět asociace s hermeneutickým kruhem.

Z tohoto principu vnímání člověka u Sartra můžeme vydedukovat, proč dle něj nemůže existovat *nicota* bez existence bytí. Člověk, ani žádný jiný živý tvor, se s nicotou nemůže setkat jako se samotným jevem, jelikož má v sobě zakódované předreflexivní cogito.

---

12 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006. ,str. 366

13 tamtéž, str. 124

14 tamtéž, str. 18

Tudíž si ve svém vědomí dělá určitý předobraz pro věci, jevy či záležitosti, se kterými se nikdy nesetkal. Nicota do nás vstupuje díky trhlině v bytí. Bytí a nicota patří k sobě.

Sartre pojímá člověka zejména jako vědomí o svém vědomí a nosnou myšlenkou vědomí je právě to pro delší časový úsek. Po rozboru jeho vnímání rozdílu mezi vědomím a myšlením zjistíme, že myšlení dává do pozadí.¹⁵ Neboť dle něj je myšlení pouze okamžikový jev. Pokud totiž vykonáváme určitou činnost, tak myslíme, že víme, co děláme. Když já teď píšu tento text, tak myslím na to, že píši svou bakalářskou práci. Z hlediska vědomí je však tento jev komplexnější. Neboť nejen, že píši bakalářskou práci, ale zároveň přijímám nové poznatky, pokračuji v edukačním procesu směrem k budoucnosti a v hlavě si rozebírám i předreflexivní vědomí svého psaní a tudíž zapojuji i znalosti a vědomosti již získané.

Jean-Paul Sartre je ateistický filozof a jeho myšlenky a názory silně korespondují s názorem, že Bůh neexistuje.¹⁶ Tvrdí, že člověk je svobodný v absolutním rozměru. Sartre tvrdí, že si člověk Boha vymyslel z důvodu vysvětlení si smyslu světa.¹⁷ Ale podle něj je smysl tohoto světa pouze ve vlastní existenci – ve vlastním vědomí a ve vlastním rozhodování.¹⁸ Dle Sartra je člověk odkázán ke svobodě a k existenci.¹⁹ Avšak pozor, Sartre nepojímá svobodu pozitivně! Tvrdí, že naše svoboda je pro nás veliký závazek vůči smyslu bytí na tomto světě. Pokud totiž nenaplníme náš život tak jak bychom měli, zažijeme nicotu, prázdnotu. My rozhodujeme svobodně o našem bytí, ale pokud rozhodneme špatně, naše bytí zůstane nenaplněno a vznikne právě trhlina pro vstup nicoty do naší existence.²⁰ Dle Sartera je i akt myšlení, aktem svobody.

Akt svobody u myšlení u Sartra vychází z pojetí svobody u Reného Descarta. Myšlení je autonomní, opírá se o svobodu volby každého člověka, který myslí. Myšlení není výsledek mechanického procesu a lidé nejsou stejní. Každý myslí a přemýšlí jinak. Znova se u něj musíme vrátit k myšlence cogita, dle níž má každý člověk v sobě zkušenosti a vědomosti se kterými se ve svém životě setkal. Ty jej ovlivní i do budoucna, při setkání s dalším problémem, popř. jevem. Jelikož se každý člověk setkal s jevy a problémy odlišné pohledu a odnesl si z nich určitý postoj, tak nemůže být ovlivněn mechanicky, nýbrž má své myšlení a rozhodování svobodné, pouze ovlivněné již uskutečněným myšlením, které však bylo taktéž

---

15 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 130

16 Existencialismus. In: *Dumaniefx* [online]. 2003 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://dumaniefx.sweb.cz/notes/Sartre.pdf>

17 Tamtéž

18 Tamtéž

19 JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Praha: Mladá fronta, 1995, str. 116

20 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 123

svobodné. Je to proces na sebe se navazujících rozhodování. Vše je naše volba, naše svobodná volba, jež rozhodne o tom, co se v budoucnu stane a ovlivní i naše myšlení a naši volbu právě v čase, jež bude následovat.

Nyní bych se rád vrátil k tomu, co dělá Sartrovu filozofii tak podstatnou. A to je problematika vědomí. Již zmíněná základní myšlenka Sartra a jedna z těch nejzásadnějších celého existencialismu je, že *existence předchází esenci*.²¹ U Sartra je nutno zmínit, že on uznává u člověka výhradně jeho vnitřní stránku. Podle něj nemáme předurčené a vrozené přirozené determinanty našeho chování. Nejdříve existujeme jako já, naše bytí a až díky našim rozhodnutím a našim volbám vytváříme esenci. Sartre si pohrává s pojmy, jako je vědomí a bytí v těch nejužších nuancích. Jak jsem již zmínil, naše vnímání je vnímáním svobodným a subjektivně zabarveným. Vědomí je zároveň dynamické, neustále se mění, každým okamžikem, každou vteřinou, ve které něco prožijeme a s něčím se setkáme, se díky tomu všemu naše vědomí změní. Vědomí nikdy nemůže zůstat stabilní a tudíž se naše životní volby a rozhodnutí mohou s odstupem času měnit. Naše zaběhlá rutina nikdy není rutina. Můžeme každý den provádět stereotypní činnosti, ale naše vědomí a myšlení nikdy stereotypní nebude.

Jak poznáme co je to *jednání*, neboli kdy jednáme a kdy ne? Jednat můžeme dvěma různými způsoby a to buď omylem (nevědomě) nebo cíleně. Je tedy jasné, že každý náš čin, naše rozhodnutí či dle Sartra jednání, ovlivní děj následujících věcí možná ve větším měřítku, než jsme si mysleli. Proto právě Sartre upřednostňuje význam jednání. Pokud kuřák svou neopatrností zaviní požár, je jeho jednání nedbalé, avšak není cílené. Proto bychom měli dbát na důsledky našich činů. Ačkoliv se rozhodneme, že si cigaretu zapálíme, musíme vědět, jaké důsledky bude tento akt mít. Nemusí mít nikterak významné důsledky. Ale může to být právě ta poslední cigareta, jež zaviní naši rakovinu plic, může to být ta cigareta, která zaviní požár. To, že se rozhodneme nedoběhnout ujíždějící tramvaj, nám může zachránit život. Nebo to může být přesný opak. Lidé nevědí, co je v životě čeká a co se v budoucnosti stane, ale musí počítat se vším. Samozřejmě jsou věci, které jsou omluvitelné, ale podpálení benzinové pumpy nedopalkem od cigarety omluvitelné není. Ačkoliv zde záměr chyběl.

Právě druhým typem jednání je jednání cílené. U tohoto typu jednání očekáváme patřičný výsledek. V případě, že vypijeme větší množství alkoholu, očekáváme stav opilosti. V případě, kdy okrademe chodce na ulici, očekáváme vlastní zbohatnutí apod. Abych však

---

21 JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Praha: Mladá fronta, 1995, str. 101

udal i příklad, jenž koresponduje s prvním, nedbalým typem jednání – v případě, že chceme zemřít na rakovinu plic, rozhodně nám k tomu pomůže několik vykouřených cigaret. A tady já osobně vidím tu hlavní poentu Sarterovy myšlenky. Jednání náhodné se projeví tím, že se nejdříve rozhodneme něco udělat a až poté vidíme výsledek. Jednání cílené znamená, že se rozhodneme pro výsledek, který chceme dosáhnout a až poté zvolíme cestu, kterou pro tento cíl vykonáme.²²

Sartre se zabýval hlubokou analýzou toho, co je to svoboda. Svobodu přeci nemůžeme jen tak uchopit, popsat, určit co to je apod. V knize se píše, že svoboda je vlastně nicování vlastního bytí. Svoboda je popření bytí, jež si je vědomo o svém bytí.²³ Dle mého názoru je to myšleno tak, že svoboda je jev, jenž nosí každý v nás, ale pomáhá nám a nutí nás k popření svého vlastního bytí, své vlastní existence. Svoboda je tedy něco negativního, co je součástí každého z nás. A dostáváme se k jednomu z nejdůležitějších bodů existenciální filozofie: My jako lidé jsme odkázáni ke svobodě.

Sartre vytvořil definice svobody pro určité situace či místa. Zaujala mne otázka *mého místa*, jež v praxi vysvětluje a reflektuje hlavní myšlenky celé filozofie a celého života Sartra. Moje místo je určeno prostorovým řádem a zvláštní povahou konkrétních věcí, které odkrýváme na pozadí světa. Jedná se o názor přímo Jeana-Paula Sartra.²⁴ Měli bychom si uvědomit, že naše místo není jen to, které si prostorově nárokuje svým obýváním, ale taky řád věcí, které se nám v danou chvíli jeví. Náš svět je vyplněn věcmi, a proto nelze říct, že něco nemá své místo nebo nikam nepatří. Neexistuje prostor, kde by nebylo nic.²⁵ Lidé tedy hledají své místo jak jinak než svobodně. Vždy si zvolíme, kam půjdeme, kde se posadíme, prakticky sami si zvolíme, kde se v danou chvíli budeme nacházet. Otázkou je co nás k tomuto místu přivede. Buď to mohou být vnitřní stavy spojené se zkušeností k určitému místu, nebo právě řád věcí, jež nás k našemu místu, k naší aktuální pozici dovede.²⁶ Zde se však dotýkáme jediné výjimky, jediného nahodilého místa, které jsme nemohli nikterak ovlivnit. A to je místo, kde jsme se narodili. Nikdo si neurčí prostor, do kterého přijde na tento svět.²⁷ I z těchto myšlenek lze pochopit, že Sartre opravdu dbá na svobodu, předreflexivní vědomí a jednání. I zde se snaží vše vysvětlit zejména díky těmto pojmům. Francouzský existencialista navíc odmítá vymezení prostoru pouze geometricky, neboť právě

---

22 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 131

23 Tamtéž

24 Tamtéž str. 564

25 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 564

26 Tamtéž, str. 565

27 Tamtéž, str. 564

naše místo, kde se nacházíme je určitým vztahem, ke kterému jsme se dopracovali dřívějšími zážitky a rozhodnutími. Tedy díky cogitu a jednání.²⁸

Vnímání smrti u Jeana-Paula Sartra je samostatnou kapitolou. Jedinou jistotou je, že všichni zemřeme a dokud se tak nestane je takřka nemožné, abychom s jistotou zjistili, co po smrti nastane. Avšak pojetí smrti ve filozofii Sartra by mohlo pomoci v dalším rozluštění pojetí člověka jako celku.

Smrt se dle něj po dlouhou dobu jevila jen jako něco nadlidského, něco co nás převyšuje a význam na tom mělo zejména náboženství a víra jako taková.²⁹ Dle Sartra se však jedná pouze o milník, stejně jako počátek, tak i konec jsou milníky.³⁰ Smrt je považována za konec lidského života a lidské existence, a ačkoliv je mezi lidmi fascinujícím jevem, neboť o smrti člověk zpravidla nerozhoduje, je to jen poslední akord v melodii života.³¹ Smrt je součástí naší existence a uzavírá určitý kruh. Významnou roli hraje smrt zejména pro vnímání našeho života, neboť je právě součástí naší životní poutě a zpětně dopisuje do našeho života určité kapitoly. Až po naší smrti mohou vyjít najevo určité znaky života jedince a díky ní se naše existence stává jedinečným a neopakovatelným jevem, neboť ukončí celou existenci osoby a proto nemůže nastat nová existence, jež by měla stejnou životní pouť jako existence jiná. Každý člověk je originál a nikdo nemůže zopakovat přesné životní kroky někoho jiného. A znovu se dostávám k onomu mnohokrát zmíněnému jádru věci. Smrtí ukončíme svá rozhodnutí a své životní jednání. Pokud by smrt nenastala a vrátili bychom se na začátek, mohli bychom prožít život stejně. Jelikož je každé vědomí jednotlivých lidí identické a originální, nikdo jiný prožít naši cestu nedokáže. Ve smrti mě nikdo nemůže zastoupit.³² Pokud nejsme odsouzeni ke smrti, nikdy nemůžeme vědět, jakým způsobem naše smrt nastane, a proto nikdy nemůžeme smrt očekávat.

Jean-Paul Sartre se angažoval i v politice a jak již bylo zmíněno, byl zastáncem Marxismu. Avšak můžeme spíše upřesnit, že se ztotožňoval s některými názory Karla Marxe. Ve filozofické sféře nastaly rozpory ve výkladu určitých myšlenek. Například Marx tvrdil, že ke konkrétnu se dostaneme až pochopením všech linií abstraktní linie. S tím však Sartre nesouhlasil a argumentoval tím, že největší konkrétno, ke kterému se můžeme dopracovat a které můžeme prožít je přímo lidských život, mezilidské vztahy a každodenní činnosti lidí. Je

---

28 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 564

29 Tamtéž, str. 609

30 JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Praha: Mladá fronta, 1995, str. 117

31 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 610

32 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenh, 2006, str. 611

zde znova kladen důraz na humanismus a zdůrazněno, že smysl života je přímo v lidské existenci. Pro Sartra byl člověk v popředí všeho. Nic nadlidského není, vše se dá vysvětlit lidskou existencí. Sartre také tvrdí, že lidská praxe je neredukovatelná a výchova je nutně aktivitou.³³ Sám postupuje až do maximálního rozměru a jde až tak daleko, že v knize kde srovnával marxismus a existencialismus tvrdí, že kategoricky odmítáme jakékoliv matoucí zaměňování člověka s věcmi.³⁴

---

33 Existencialismus a marxismus. In: *Socsol* [online]. 2013 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z:<http://www.socsol.cz/2013/teorie/jean-paul-sartre-marxismus-a-existencialismus>

34 Tamtéž

2.3 JEAN-PAUL SARTRE –POJETÍ ČLOVĚKA

Nyní bych se pokusil o shrnutí Sartrových myšlenek o jeho pojetí člověka a lidské existence. Nejdříve bych rád řekl, že Sartre bojoval s tím, zda je člověk ve svém skrytu duše dobrý nebo špatný. Nelze přímo říct, jak na něj hleděl, neboť na jednu stranu jeho existenci vyzdvihoval nad existence jiných tvorů a na jiná jsoucna pohybující se na tomto světě, na druhou stranu však viděl určité aspekty jeho existence negativně. Sartre neuznává lidský vnějšek jako významný odraz lidské osobnosti. Tvrdí, že vše důležité se odehrává uvnitř jedince. Sartre absolutně vyloučil úlohu Boha v naší společnosti. Tvrdí, že lidé si Boha vymysleli jen, aby omluvil jejich chování.

Existence předchází esenci. Mnohokrát zmíněný, nejslavnější výrok Sartra i motto celé existenciální filozofie. Nejdříve je lidská existence a ta pak na základě svých vlastních, svobodných rozhodnutí vytváří esenci. Narážím tak nebetyčně na myšlenku svobody, které jsem věnoval dostatek prostoru ve své práci. Sartre vnímá svobodu negativně, svoboda je určitý prvek nicoty v našem životě, která nás nutí dělat rozhodnutí z vlastní vůle. Nikdo nás k ničemu nemůže přinutit, vše na tomto světě je naše volba. Až na místo narození a místo a způsob úmrtí. To jsou jediné dvě výjimky, avšak u úmrtí polemizuje Sartre s tím, že je to vlastně součást našeho života a že způsob úmrtí může být dán esencí, kterou jsme vytvořili po dobu naší existence a díky našemu chování a činům.³⁵

Nyní bych se rád zaměřil na shrnutí tří pojmů, kterým Sartre věnoval pozornost:

- 1.) Jednání
- 2.) Vědomí
- 3.) Myšlení

Jednání je produktem našeho vědomí. Jednáme prakticky neustále. Rozhodujeme, zda se napijeme, zda půjdeme do práce, zda vytvoříme jiné hodnoty, pomůžeme někomu v nouzi nebo budeme páchat zlo. To jak jednáme je ovlivněno našim vědomím i očekáváním. Rád bych se pokusil použít modelovou větu, jež by korespondovala s celým procesem, který Sartre popisuje:

„Myslím si, že udělám domácí úkol, protože bych chtěl dostat jedničku a ze zkušeností vím, že pokud úkol nedodělám, jedničku z něj nedostanu.“

---

35 SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. Praha: Oikoymenth, 2006, str. 611

Po rozboru této věty vidíme, že na počátku všeho jsou zkušenosti z minula. Soubor již získaných a prožitých událostí, Sartrem pojmenován jako předreflexivní cogito. Zkušenosti formují naše vědomí a to nás ovlivňuje při myšlení. Myšlení je naopak dějem aktuálním, okamžikovým. Myšlení je však omezené jen na určitou konkrétní činnost, proto před ním dává Sartre přednost vědomí, což je podle něj celistvější celek. K této větě se vztahuje myšlení, že dostanu jedničku, když udělám úkol, protože předreflexivní cogito nám tuto událost vrylo do vědomí. Jelikož bychom jedničku chtěli a očekáváme ji, je pro nás jednoznačně definováno naše jednání. A to že úkol napíšeme a toto je vrcholný produkt aktuální činnosti. Avšak má i své vedlejší následky. Očekávanou jedničku můžeme dostat, ale mohou se nám stát i jiné věci. Například kvůli úkolu nepůjdeme na fotbalový trénink a shodou okolností tam bude skaut známého fotbalového týmu, tak přijdeme nevědomky o kariéru fotbalisty, neboť si místo nás vybere někoho jiného. Samozřejmě to dopředu vědět nemůžeme a je to jakoby dílem náhody. Ale naše rozhodnutí bylo svobodné.

Člověk je vrcholem konkrétnosti tohoto světa. On tvoří ty nadpřirozené jevy a všechny se tvoří u něj. Do tohoto procesu nelze začlenit žádné náboženství, neboť Bůh podle něj neexistuje. Je tedy v přímém rozporu zejména s Karlem Jaspersem. Naopak podobnou filozofii jako on měl jiný francouzský autor – Albert Camus.

3 ALBERT CAMUS

3.1 ALBERT CAMUS - ŽIVOT

Jakožto druhého autora jsem si vybral neméně významnou osobu 20. století. Autora, který je stejně jako Sartre francouzské národnosti a je jím Albert Camus. Narodil se 7. listopadu roku 1913 v Alžírsku a je tak jedním z mnoha Francouzů, kteří pochází právě z této bývalé kolonie západoevropské velmoci.³⁶ Odborníci se shodují, že Camusovým nejvýznamnějším odvětvím byla literatura, jeho díla jsou světoznámá a Nobelovu cenu za literaturu získal v roce 1957, tedy sedm let před Sartrem.³⁷ A na rozdíl od něj ji i převzal, což na úvod značí rozdíl v povahách obou autorů. Camus zahynul 4. ledna roku 1960. Ve věku 46 let tragicky vyhasnul jeho život při autonehodě. Až symbolické zakončení života tohoto pesimisty, jež si liboval v silně negativistické filozofii, kdy nahlíží na lidskou existenci jako na trápení a absurdno.³⁸

Kromě literatury se Camus i ve filozofii vyznačuje myšlenkami, které vykazují typické existenciální znaky, a spolu se Sarterem je zřejmě nejvýznamnějším ateistickým existencialistou. Podle Camuse se člověk neustále snaží najít smysl života a vždy když se o to pokusí, dostane se mu negativní odpověď.³⁹ Jelikož je ateistickým autorem a silně popíral možnost existence Boha (na tuto skutečnost klade neustále důraz, ještě více než Sartre, s jeho odporem k Bohu se může srovnávat snad jen filozofie Friedricha Nietzscheho). Proto neviděl žádný smysl existence ani v posmrtném životě, jež dle něj neexistuje. Jeho filozofie se dá taky považovat za filozofii absurdna.

Camusova filozofie je zaměřena na jedince a jeho boj proti okolnímu světu. Rozebírá a doslova se pitvá v trápení se určitého jedince, což je vidět zejména v jeho nejslavnějším díle, již zmíněném *Cizinci*. Člověk se neustále snaží pochopit svět a to proč na tomto světě jsme, ale jelikož nemá dostatečné dovednosti, setkává se s absurdností.

Francouzský myslitel se bránil tomu, aby byl označován za filozofa a tvrdil o sobě, že je zejména spisovatel. Kromě *cizince* patří mezi jeho známá díla například *Mor* či *Caligula*, respektive filozofické díla *Mýtus o Sisyfovi* a *Člověk revoltující*.

---

36 ALBERT CAMUS. *Cizinec*. Praha: Garamond, 2005, úvod k dílu, str. 5

37 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 40

38 ALBERT CAMUS. *Cizinec*. Praha: Garamond, 2005, úvod k dílu, str. 6

39 Tamtéž

3.2 ALBERT CAMUS – FILOZOFIE

Na úvod bych začal jeho postojem k životu. Již bylo naznačeno, že je to autor, jež je nespokojen s celkovým obrazem naší společnosti a tvrdí, že jediným racionální řešením je pokusit se o revoltu. Zejména dílo *Člověk revoltující* je zaměřeno výhradně na tuto tematiku. Protože pokud se tak nestane, upadneme do stavu negace, stavu absurdna, neboť náš momentální duševní stav rezignuje na dění kolem nás. Pokud jsme s něčím nespokojeni, můžeme se pokusit to změnit. Avšak je to nesmírně riskantní krok, neboť jakmile se pustíme do něčeho takového, odvrátíme se od mnoha věcí, kterým jsme do té doby věřili a musíme toho dotáhnout do konce.⁴⁰

Jelikož je náš život absurdní a my se neustále snažíme zjistit, proč na tomto světě existujeme, musíme se pokusit o změny, o nalezení alternativní cesty v našem životě. Camus bere revoltu jako něco pozitivního, k čemu by mělo docházet. Obhajuje ji, avšak dbá tvrdý důraz na to, co se za revoltu považovat dá a co již nikoliv.⁴¹ Člověk, jenž revoltuje, nesmí takto dělat kvůli vlastnímu materiálnímu prospěchu. Tato revolta musí přijít z vnitřní touhy po změně k lepšímu, jak u něj, tak u společnosti jako takové. Revolta by měla mít konkrétní význam, člověk by se neměl zaměřit na hledání abstrakce, nýbrž manipulovat s tím konkrétním, což je jeho vlastní existence.

V rámci revolty by se měli lidé zaměřit i na mýty a tradice z dob minulých, neboť dle Camuse jsme dospěli do období, ve kterém už jsme vědomi toho, že nic abstraktního neexistuje a nelze se neustále odkazovat na minulost a tradice.⁴² I vyřčené slovo, jež je v rozporu s aktuálním stavem společnosti a zároveň bojuje za lidská práva, se může považovat za formu revolty. Camus dbal na lidská práva a věřil, že člověk je základem a tou hlavní institucí na této planetě a že on udává směr našeho bytí. Zde můžeme vidět paralelu s pojmem, že existence předchází esenci. Camus dbá zejména na činy a na jednání, díky čemuž můžeme dosáhnout lepšího stavu naší společnosti a pokusit se najít životní smysl.

I v tomto díle se Camus zabývá fenoménem smrti. Smrt je tématem snad všech prací tohoto autora. Jelikož se pojetí smrti v Camusově filozofii budu věnovat později, nyní bych se zaměřil na sebevraždu. Je zajímavé, že Camus částečně akt sebevraždy obhajuje, neboť dle něj, pokud je tolerována smrt zvířat, měla by být tolerována i sebevražda člověka.⁴³ Jak může

---

40 CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Praha: Garamond, 2007, str. 22

41 Tamtéž str. 28

42 Tamtéž

43 CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. Praha: Garamond, 2007, str. 13

člověk rozhodnout o smrti jiného tvora (zvířete) a přitom nikoliv o své vlastní smrti? Je snad ukončení vlastního trápení sobectví? Pokud ano, tak proč není za sobectví považováno zabití jiného živočicha? Na tyto otázky si Camus nedokázal odpovědět, a proto i v nich vidí další projev absurdity. Nutno dodat, že ačkoliv autor považuje člověka za nejvyšší typ existence, tak je člověk zároveň zavázán k tomu, aby dbal o kvalitu života ostatních živočichů a celkově na řád tohoto světa. Vidíme tedy, že Camus popisuje člověka jako tvora, který by se měl zaobírat zejména svým jednáním.

Díky těmto myšlenkám si můžeme všimnout existenciálního zaměření autora, který nepoužívá ve svých dílech tak náročný a odborný filozofický slovník jako například Sartre, ale podobné, ačkoliv jinak formulované myšlenky zachytit rozhodně můžeme. Camus se nevěnuje tolik vztahem člověka k člověku, ale vztahem člověka k okolnímu světu, potažmo vztahem světa k němu.

To je vidět už z prvního odstavce jeho nejslavnějšího díla – *Cizince*:

„Dnes mi umřela maminka. Možná taky že už včera. Zatím mi to není jasné. Z útulku přišel telegram: „Matka zesnula. Pohřeb zítra. Hlubokou soustrast.“ Z toho se nic nevyčte. Asi už včera.“⁴⁴

Již tento první odstavec nám vypoví o vnímání člověka v Camusově filozofii mnohé. Smrtí jeho dílo začíná a šokující informaci o smrti maminky předkládá Camus ihned na úvod. Zároveň používá krátké a holé věty, aby zdůraznil pochmurnost celé situace. A hned můžeme najít taky to absurdno, kdy se člověk dozví o smrti své matky, o informaci, kdy bude její poslední rozloučení, nicméně sám neví, kdy ta smrt nastala. Autor dále líčí myšlenkové pochody hlavní postavy, které jsou pro něj jako by nepochopitelné. Člověk si dříve všimne, že v autobuse, ve kterém sedí, je horko, avšak to, že jede na pohřeb své matky, dává do ústraní⁴⁵. Jako by zdůrazňoval, že nevěnujeme pozornost věcem, kterých bychom měli. Řeší také, že aby mohl jet na pohřeb, musí si vzít dovolenou v práci. Jeho šéf nevypadal nadšeně, zaobíral se svým prospěchem více než vcítěním do utrpení druhého. Zároveň se hlavní postava snaží z cesty na pohřeb udělat jinou cestu. Snaží se ji doplnit o návštěvy jiných míst, kam by sám chtěl.

---

44 CAMUS, Albert. *Cizinec*. Praha: Garamond, 2005, str. 9

45 Tamtéž, str. 11

Projev smrti zdůrazňuje Camus takřka neustále. Informuje o smrti jiných postav, či jejich rodinných příslušníků. Smrt považuje za něco přirozeného, něco co dává našemu životu vysvobození z naší trpké a nesmyslné existence.⁴⁶

Camus se také zabývá fenoménem zvyku. Tvrdí, že zvyk je omezený časem a průběžně vyprchává. Přímo z díla *Cizinec* to můžeme vyčíst v situaci, kdy tvrdí, že jeho matka byla smutná, když odešla do ústavu pro seniory, ale po čase by byla stejně smutná, kdyby měla odejít z ústavu pryč.⁴⁷ Je tedy vidět, že si Camus pohrává s teoriemi zvyklosti a trochu se tak opírá do minulosti a tradic, kterými částečně opovrhoval. On opovrhoval ale takřka celou společenskou situací, jež ve světě vládla.

Prvním důležitým faktem v díle *Cizinec* je neprojevená lítost na pohřbu své maminky.⁴⁸ Hlavní postava necítila při pohřbu žádný hlubší cit zármutku a jako by mu city byly cizí. Smrt mu přišla jako samozřejmost, stejně jako ji jako samozřejmost bere i sám Camus. V celém díle se snaží své myšlení a své pocity vložit do hlavní postavy (jménem Meursault). Vrcholem všeho je, že ještě v tentýž den, jako měla jeho matka pohřeb, jde hlavní postava na veselohru se svou milenkou.⁴⁹ Žádné vyjádření projevu úcty, jako by smrt toho nejbližšího byla pouhou běžnou součástí naší existence. Proč projevovat city, když jsme tak nedokonalí tvorové a nemusí se nám na zavlání dostavit? Je vidět, že Camus jako by opovrhoval lidmi. Tvrdí, že se nemůžeme chovat tak, jak chceme, ale zároveň pokud se tak nechováme, tak to nenaplní naši existenci a náš smysl života.

Shodou okolností se hlavní postava zúčastní bitky s jinými lidmi, je odvezena do nemocnice, kde posléze zjistí, že jeho rivalové z tohoto boje zemřeli a on je hlavním podezřelým, ačkoliv si na nic nepamatuje. Posléze se dostává do vězení, kde přemítá svůj život a snaží se ho i do určité míry změnit. Když je však odsouzen k smrti, stává se z něj osoba, jež rezignuje na svůj život a své hodnoty. Je připraven zemřít, dostává se do situace, kdy ví, že přijde konec jeho života. Naprosto specifická situace, které se mnoho filozofů vyhýbalo, neboť asi jen ten, kdo něco podobného prožije, ví, co cítí.

Jedinec prožívá absurdní životní situaci v maximálním rozměru. Dostane se do vězení, je odsouzen k trestu smrti, ačkoliv si není sám vědom, že by něco takového spáchal. Ale

---

46 HNÁTEK, Tomáš. *Pojetí smrti u Alberta Camuse* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://www.kfil.upol.cz/doc/mgr-dipl/DP_Hnatek_Tomas.pdf. Diplomová práce. Univerzita Palackého.

47 CAMUS, Albert. *Cizinec*. Praha: Garamond, 2005, str. 13

48 Tamtéž, str. 25

49 Tamtéž, str. 47

důkazy jsou proti němu a tím v jeho vědomí nastane obrovský chaos. Co dělat na konci své existence? Čekat na smrt nebo něco změnit? Hlavní postava prožívá zřejmě obojí. Může se pokusit zasáhnout do svých zaběhlostí. Pokusit se jakoby o revoltu, ale pouze ve svém nitru, neboť podmínky na rozsáhlejší akci mu to nedovolují. Přestane kouřit, což je další absurdita jeho chování. K tomu asi člověka v dané situaci vedou jen morální pohnutky a pokusy o změnu. Zároveň však nastává rezignace. Čas si odsouzenec krátil spánkem. Taky přemýšlel, jaký smysl měla jeho existence.⁵⁰ Jakožto ateista je přesvědčen, že smrtí skončí jeho život a nic dalšího už nebude. Nedokáže si odpovědět, proč byl na tomto světě, vždyť jej nijak nezměnil k lepšímu. Není schopen ani projevit lítost nad ztrátou toho nejbližšího – své matky. Jako by mu šlo jen o jeho vlastní prospěch. Nic po něm na tomhle světě nezůstane, lidé budou dále žít své fádny a do sebe zahleděné životy. Hlavní postava dokonce odmítne před popravou kaplana, nehledá na poslední chvíli tu poslední naději. Rezignuje. Vše mu je cizí, k ničemu nedokázal za svůj život přilnout. Ale sám zemřít nechce, a proto je popraven před davem cizích lidí.⁵¹ Protože byl ke všemu a všem také pouhým cizincem.

Toto nesmírně kvalitní literární dílo v sobě nese velké množství filozofických myšlenek. Na úvod je třeba říct, že i podle Camuse je vidět že existence předchází esenci. Člověk vytváří svůj život svými svobodnými rozhodnutími. Camus navíc více přidává do své filozofie i emoce. Ale stejně jako u Sartra svoboda, jsou u Camuse emoce vnímány spíše negativně. V *Cizinci* je od začátku do konce patrna absence emocí, až určitá apatie vůči okolnímu světu a zahleděnost jedinců do sebe. Celá kniha se nese v duchu smrti. Tento fenomén je rozebírán snad ze všech stran. V knížce volí pojetí smrti jakožto pojetí rezignace. Čekání na smrt, které autor věnuje pozornost, je jedním z nejhorších životních zážitků, jaký se může komukoliv dostat. Camus to však podává tak, že je to jen součást života (paralela se Sartrem). Nevěří v posmrtný život a jen čeká na konec své existence. Čas si krátil spánkem, jako kdyby se nic zvláštního nedělo.

---

50 CAMUS, Albert. *Cizinec*. Praha: Garamond, 2005, str. 173

51 Tamtéž, str. 277

3.3 ALBERT CAMUS – POJETÍ ČLOVĚKA

Nyní se dostáváme znovu k hlavním myšlenkám mé práce. A to je pojetí člověka ve filozofii autora, Alberta Camuse. Jako by se jeho myšlenky ztotožňovaly s jeho životem. I Camus se vyhýbá vnější lidské stránce, je zaostřen na stránku vnitřní. Na vnitřní procesy, které podle něj vypovídají o životě. Život a existence jako taková je brána u Camuse spíše negativně. Z existenciálního pojetí je poznat, že i u Camuse je člověk svobodný a záleží na něm, jak se svým životem naloží. Náš život je podle něj absurdní, neboť máme v sobě neustále zafixovanou myšlenku hledání smyslu života.

Pokud se budeme sami sebe jen neustále ptát, jaký je náš smysl života, odpovědi se nedočkáme, jelikož toto v našem vědomí, které se formuje až během našeho života, nemáme. To se formuje až během naší existence, a proto se na smysl života musíme ptát našeho okolí. Jenže ani odpověď z okolního světa nepřichází, a proto nastává absurdno. Stav, kdy chceme zjistit, proč je na tomto světě naše existence, avšak nijak tuto odpověď nezískáme. Zareagovat můžeme dvěma způsoby. Buď se pokusíme o revoltu, což je dle Camuse tím správným krokem. Avšak revolta musí být komplexní a spíše duchovního rázu. Musíme v naší společnosti chtít změnit něco tak, abychom z toho neměli jen pouhý materiální požitek, ale spíše, aby se celá naše společnost změnila k lepšímu. Každý, jež se svými kroky snaží změnit něco ve společnosti k lepšímu, by měl být uznáván jakožto člověk revoltující. Pokud se však rozhodneme pro druhou cestu odpovědi na absurdno, budeme jen rezignovaně prožívat den po dni v této útrpné existenci.

Albert Camus je nespokojen se stavem společnosti, podle něj lidé vnímají svou svobodu a své možnosti jako svůj vlastní prožitek a ignorují ostatní lidi i potažmo jiné živočichy. Člověk je dle Camuse výjimečný, ale má sklony tuto výjimečnost prosazovat jen pro své vlastní účely, namísto toho, aby nastolil na tomto světě takový stav, který by zajistil lepší život pro všechny organismy. Autor se taky snaží ve svých dílech šokovat, podává některé tabuizované informace tak, jako by to byla součást všedního dne všech lidí. Tím úhlavním je smrt, která je jen vysvobození z této útrpné existence plně absurdna, arogance a nepochopení od okolního světa.⁵² Na závěr bych chtěl zopakovat jeho myšlenku, že sebevražda je stejně významná jako vražda zvířete.

---

52 HNÁTEK, Tomáš. *Pojetí smrti u Alberta Camuse* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://www.kfil.upol.cz/doc/mgr-dipl/DP_Hnatek_Tomas.pdf. Diplomová práce. Univerzita Palackého.

4 KARL JASPERS

4.1 KARL JASPERS - ŽIVOT

Nyní bych se zaměřil na druhou skupinu existenciálních filozofů. Dvojice, dle mého názoru nejvýznamnější existenciálních ateistických autorů již byla věnována pozornost a nyní bych plynule navázal na existenciální filozofy, kteří byli věřící. Náboženství je neoddiskutovatelnou součástí našeho života. Ať už jsme nevěřící nebo věřící, víra a církve se nás dotýká, ať chceme či nikoliv. Nejinak tomu samozřejmě bylo u teistických existenciálních filozofů. Na úvod bych začal Karlem Jaspersem, který společně s Kierkegaardem dával víře nejvíce prostoru a jeho teistický přístup je nezpochybnitelným faktem.

Karl Jaspers byl německý filozof, který se narodil v roce 1883.⁵³ Na úvod je nutno dodat, že jeho myšlenky byly do jisté míry formovány jeho zaměřením ve studiu. Karl Jaspers totiž nestudoval humanitní vědy, nýbrž medicínu a psychiatrii, ve které pak také úspěšně odpromoval a začal pracovat v psychiatrické léčebně! Ačkoliv Jaspers promoval v roce 1908, filozofii se začal věnovat až roku 1922. V tomto období nastalo u autora mnoho důležitých situací. Bojoval s nevyléčitelnou nemocí srdce a plic, díky čemuž musel žít zdravým životním stylem. Ukončil praxi na psychiatrické léčebně, neboť byl nespokojen s přístupem veřejnosti i odborníků k nemocným pacientům. Roku 1913 obhájil práci o Všeobecné psychopatologii, díky čemuž mohl přednášet na akademické půdě. Už zde je vidět příklon k humanitnějším oborům.⁵⁴

Nejdůležitějším mezníkem v jeho životě byl zřejmě rok 1920, kdy se seznámil s Martinem Heideggerem a jejich přátelství trvalo do doby nástupu NSDAP k moci, kdy se oba filozofové názorově vyhranili každý na opačný pól. A definitivní příklon k filozofii nastal zřejmě v roce 1922, kdy se Jaspers podílel na vedení katedry společně s filozofem Rickertem, jenž byl však zastáncem novokantovské filozofie. Jeho myšlenky se Jaspersovi nezamlouvaly, a proto započal svou vlastní filozofickou dráhu.

Jeho popularita vzrostla zejména po druhé světové válce, kdy se věnoval právě německého otázky po tomto válečném konfliktu s objektivitou, již v tomto období svět postrádal. Zemřel v roce 1969, v úctyhodném věku 86 let.

---

53 JASPERS, Karl. *Šifry transcendence*. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 20

54 Tamtéž, str. 21

Rozhodl jsem se ve své práci věnovat životu Karla Jaspersa více prostoru, neboť dle mého názoru je u něj životní cesta něčím, co vypovídá mnoho o jeho myšlenkách. Jaspers není ryším filozofem, filozofem se stal až kolem 40. roku svého života, proto jeho myšlení se zaobíralo hodně životními zkušenostmi, jež dokázal za svůj život získat. A že jich nebylo málo, je dokázáno už výše, kde je rozebráno 14leté období jeho života. Z toho je vidět, že žil odlišným stylem než ateističtí autoři. Musel žít zdravě, své myšlenky měl uspořádané systematicky a věnoval se více také minulosti. Svůj život žil tak, že se neustále formoval za něčím pro něj lepším, něčím co jej posunulo dále. Proto jeho tvorba neustále gradovala a ta nejlepší díla vyšla až těsně před jeho smrtí, popřípadě i po ní jako in memoriam.

Vzhledem ke svému studijnímu zaměření, se Jaspers díval na člověka i z hlediska přírodních věd. Mohl tak komplexněji posuzovat člověka jako celek, než tomu bylo například u Camuse, již byl vyloženě zaměřen pouze jedním směrem. Jeho tvorba jednoznačně nejvíce navazuje na otce existencialismu – Kierkegaarda. Ve spojitosti s faktem, že oba byli věřící, je tento fakt očekávaný. Jaspers byl tím, díky kterému se tento dánský myslitel vryl pod kůži a do podvědomí širšímu kruhu společnosti.

Německý autor dbá hodně na morálku a etiku. V jeho filozofii se těmto tématům budu věnovat vícekrát. Je to znova dáno i jeho morálně kvalitnímu životu, díky němuž se i přes svou vážnou chorobu dožil 86 let!⁵⁵ Dále se věnuje také myšlením celého světa, více než sám sebe rozebírá svět kolem něj, a proto bývá někdy označován i jako sociolog. Zaobírá se také ideovou cestou jednotlivců a také pojmem transcendence, kterému jsem se rozhodl ve své práci dát také větší prostor. A aby toho nebylo málo, na závěr je třeba zmínit můj hlavní pramen Jaspersových myšlenek, kterým bude kniha *Otázka viny*. Tato knížka má totiž mnoho nosných myšlenek a je v mnoha faktorech nesmírně významná pro celý svět:

- 1.) Napsal ji Němec po druhé světové válce s objektivním hodnocením svého národa.
- 2.) Je to ve světovém měřítku významná kniha, která se zabývá „vinou“ lidí.
- 3.) Vina je zde rozdělena na čtyři typy, tato typologie je využívána dodnes v učebnicích
- 4.) Kniha se dotýká jak filozofie, tak psychologie, etiky, religionistiky, politiky či sociologie.
- 5.) Kniha působí také jako poučka do budoucnosti, díky spojení etiky a politiky dává jasně najevo co dělat, aby se situace z druhé světové války nezopakovala.

---

55 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 136

4.2 KARL JASPERS - FILOZOFIE

Ve svém pokusu o rozbor díla tohoto německého myslitele, bych rád začal výše zmíněnou knihou, *Otázka viny*. Cílem mé práce není udělat na tuto knihu recenzi, takových prací bylo napsáno mnoho. Mým cílem je pokusit se v knize najít pasáže, jež by přímo či nepřímo vypovídali o tom, jak Jaspers nahlíží na člověka. Zda je tomu tak negativně jako u Alberta Camuse respektive u Jeana-Paula Sartra. Zaobírat se budu pouze částí knihy do strany 20. Zde je totiž rozebráno filozoficky vše, co je dle Jasperse důležitou teorií. Zbytek knihy je aplikování teorií na německou otázku, což je samozřejmě zajímavé, ale pro mou práci již ne tak důležité.

„Už to, co si o nás svět myslí, nám nemůže být lhostejné; neboť víme, že patříme k lidstvu, jsme nejdříve lidmi a pak teprve Němci.... Otázka viny je spíše otázkou, kterou klademe sami sobě, než otázkou, kterou nám kladou druzí.“⁵⁶

Tento úryvek už z úvodu Jaspersova díla zaujal asi každého, kdo se touto knihou setkal. Hned na první pohled zde vidíme kladený důraz na morálku jedince i společnosti. Jaspers se nezaobírá vinou Němců z politického hlediska tak jako z hlediska morálního. Autor klade důraz na naše vnitřní vědomí a svědomí. Avšak vidíme zde i rozpor v jeho uvažování. Na jednu stranu by nám nemělo být lhostejné, co si o nás myslí ostatní, na stranu druhou, naše vlastní vnitřní pocity jsou důležitější, než myšlenky a názory jiných. Zde vidíme, že i u Jasperse je kladen důraz na jedince.

Nejznámější myšlenkou snad celé Jaspersovy filozofie je rozdělení viny na čtyři různé typy: kriminální, politickou, morální a metafyzickou.⁵⁷ Stejně jako Karl Jaspers, tak i já bych se chtěl spíše věnovat vině morální respektive metafyzické, neboť to jsou ty typy, které pramení v našem nitru a nikdo z okolního světa nás za ně odsoudit prakticky nemůže, zatímco vina kriminální i politická je dána jednoznačně pro celou společnost, má své normy, definice, zákony, tresty a její rozměry jsou jasně dány.

U morální viny tomu tak rozhodně není. Kdo nás může odsoudit na tomto světě za morální vinu k výkonu trestu? Nikdo. Je přesně definováno, jak velká morální vina následuje za určité typy prohřešku? Není. Je to subjektivní pocit, který je odrazem našeho svědomí, vědomí, víry i vnitřních procesů. Morální vina je také základem pro vinu kriminální a

---

56 JASPERS, Karl. *Otázka viny*. Praha: Mladá fronta, 1991, str. 5

57 Tamtéž, str. 7 - 8

politickou.⁵⁸ Pokud se nedopustíme prohřešků morálních, nebudou z toho pramenit ani prohřešky jiných typů. Dle Jasperse je východiskem morální viny pokání a obroda.⁵⁹ Tedy akt, jež musí provést jedinec vždy sám. Díky tomu, však může jeho čin mít pozitivní důsledky ve světě. V jistém smyslu můžeme přirovnat tuto myšlenku k revoltě u Alberta Camuse, avšak rozdíl zde najít rozhodně můžeme. Revolta totiž vzniká z pohnutek z vnějšího světa, kdy nejsme spokojeni s tím, co se děje kolem nás a neexistuje racionální vysvětlení, proč se tomu tak děje. Zatímco obroda u Jasperse vychází z vnitřního pocitu provinění. Z morálního hlediska pochází naše vina pouze u nás. „Nikdo nemůže morálně soudit druhého“⁶⁰. Přímou odsoudit druhého za jeho morální prohřešky opravdu nemůžeme, posuzovat však ano. Se souvislostí ke druhé světové válce je jasně dáno, že můžeme posoudit morální prohřešky jednotlivců, ne celého kolektivu. Znova je zde tedy kladen důraz na jedince!

Druhý typ viny, již bych se chtěl věnovat, je metafyzická vina. Tomuto typu viny se německý filozof věnuje zřejmě nejvíce a je to taky první veliký celek, který má za úkol pochopit jeho pojetí člověka. Metafyzická vina je totiž vinou před Bohem. Je to první myšlenka v mé práci, u které klade důraz na teistickou filozofii. Metafyzická vina je provinění podobné morálnímu. Jsou to činy, které jsme sice nespáchali, ale mohli jsme jim zamezit. Nechali jsme konat nesprávné věci a nezakročili jsme proti páchání zla na jiných osobách. Dle Jasperse se z této viny budeme po konci života zpovídat u Boha.⁶¹ Pouze on posoudí, jak velkou metafyzickou vinu jsme za dobu naší existence spáchali. I metafyzická vina pramení z našeho vědomí. My sami se musíme k tomuto typu viny přiznat a záleží na nás, jak s tímto naložíme. Jaspers zde klade důraz na vnímání okolí, na to, abychom nebyli lhostejní k tomu, co se kolem nás děje. My svými vlastními rozhodnutími můžeme zamezit páchání zla, ale musíme chtít.

Nyní svou pozornost zaměřím mimo knihu *Otázka viny* a budu se věnovat dalším myšlenkám autora, jež byly pro jeho filozofii důležité. Jak vzniká vůbec filozofie? Je to díky údivu.⁶² Tím, že se něčemu divíme nebo něco nechápeme, popřípadě nás něco nadchne, to je startující impulz pro hloubání neboli filozofování. Člověk, jenž není zvědavý a přímo se jej nic nedotýká, povětšinou nemá zájem o bližší rozbor jevu.

---

58 JASPERS, Karl. *Otázka viny*. Praha: Mladá fronta, 1991, str. 9

59 Tamtéž, str. 11

60 Tamtéž, str. 14

61 Tamtéž, str. 11

62 JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Praha: Mladá fronta, 1995, str. 10

Co je to bytí? Bytí je dle Jasperse jev, který pochází z transcendentálna. Je to všeobjímající stav, soubor objektů i subjektů. Jelikož člověk, jako takový, nedokáže pochopit souznění objektivních věcí kolem nás a subjektivního vnímání, je dle autora zřejmé, že bytí pochází od Boha.⁶³ Bůh nám dal možnost naší existence, naše vědomí, které se subjektivně potýká s okolními jevy. Zde můžeme vidět paralelu s filozofickým pojetím bytí u Sartera, nicméně paralelu, jenž není ani zdaleka tak dokonalá. Neboť u francouzského myslitele je počátek v samotném člověku, kterému je přirozeně dána tato výjimečnost. U Jasperse mu tuto výjimečnost vědomí a vnímání dal Bůh.

Existence není specifický předmět, objevuje se u nás pouze v mezních situacích. Pochází od Boha a dává nám svobodu naší volby v cestě životem. Naše existence by se měla skládat z mezních životních situací.⁶⁴ Tím, že se rozhodneme zakusit boj, přijmout vinu, pokusit se něco změnit, zkrátka konat tak, jak sami uznáme za vhodné. I Jaspers se tedy zaobírá otázkou svobody, avšak vnímá ji spíše pozitivně, na rozdíl od Sartera. Lidé si sami mohou zvolit, co udělají a jakmile to provedou, uskuteční tak svou existenci. I zde se tedy můžeme setkat s parafrází věty: „Existence předchází esenci“. Avšak u Jasperse to není natolik jednotvárné. Podle něj je samozřejmě existence náš počáteční stav, jež je dán Bohem. Existenci samotnou však uskutečňujeme až díky esencím, které našemu životu budeme dávat. Právě svoboda je tím klíčovým jevem pro rozlišení bytí a existence. Existence je svobodná, zatímco bytí je podmíněno okolními jevy.

Pokud člověk k existenci nedospěje, je jeho pobyt na tomto světě označován za pobývání.⁶⁵ Lidé, kteří na tomto světě jen pobývají, se mohou řadit k mase lidí, k davu, který dbá jen na veřejné mínění. Je nesvobodný a ovlivňovaný pouze okolím. Takový jedinec nemá pro náš svět ani zdaleka takový přínos jako jedinec, jenž se propracoval ke své vlastní existenci. Úkolem filozofů, kteří se k existenci propracovali, je konat a ne pouze myslet. Ani u Jasperse není myšlení vnímáno jako jev, který je pro společnost jevem důležitým. Není tak důležité, co si myslíme jako to, co děláme a jak konáme.

---

63 JASPERS, Karl. *Duchovní situace doby*. Praha: Academia, 2008

64 KLAPÁKOVÁ, Lucie. *Filozofie existence u Karla Jasperse* [online]. Pardubice, 2010 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z:

<https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37921/1/Filosofie%20existence%20u%20Karl%20Jasperse.pdf>.

Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

65 Tamtéž

Základem všeho je víra. Dle Jasperse je víra nezastupitelná, protože člověk má neustále touhu najít něco co jej přesahuje.⁶⁶ Některé transcendentální jevy. A dle Jasperse je tímto jevem existence víry, respektive Boha. Hledání něčeho, co nás přesahuje je filozofování a zároveň to naplňuje naše bytí a směřuje nás k existenci. Podle autora je tedy filozofie základem pro lidské bytí na tomto světě.

Teď bych se rád věnoval knize Šifry transcendence, ve které se autor více věnuje právě těžce uchopitelné myšlence transcendence. Kniha je souborem autentických přednášek. Transcendence je zde chápána jako jev, jež nás přesahuje, přesahuje naše vnímání a uchopitelnost pro praktický svět. Zajímavostí je, že člověk vědecky nikdy nezkoumá co je to svět a ačkoliv neustále posunujeme hranice toho, co už o světě kolem nás víme, nikdy nezjistíme, zda aktuální stav našeho poznání je stavem konečným. Z tohoto hlediska není svět zkoumaným objektem, nýbrž je to objekt, který nám dovoluje, co můžeme zjistit a co ne.⁶⁷ Jaspers zde odkazuje na Kantovu filozofii (ačkoliv se s Kantem příliš neztotožňoval) a tvrdí, že svět je ideou. Transcendence nás přesahuje, a že opravdu existuje, je dle autora dokazatelné existencí lidské svobody.⁶⁸ Každý člověk je svobodný a dennodenně koná svobodné rozhodnutí. Jenže co to svoboda je? Kde se u nás vzala? Tyto otázky trápí snad všechny existenciální filozofy. Svobodní se už narodíme, tím pádem jsme svobodní museli být prakticky před vstupem na tento svět. Z tohoto důvodu musí být něco nad naším světem. Tím „něco“ myslí Karl Jaspers Boha. Ten, dle něj, nás svobodou obdarovává už v momentě, kdy vkročíme na tento svět.

Jaspers se pokusil také o vysvětlení teodiceí. Problém teodiceí tíží věřící již od nepaměti a i v dnešní době patří k nejčastějším argumentům ateistů. Když je Bůh všemocný a hodný, jak může dopustit zlo, které se v našem světě páchá? Mnoho myslitelů se nějak snažilo do této problematiky promluvit a ani Karl Jaspers nebyl výjimkou. Odkazuje na Dostojevského a jeho myšlenku, že Bůh stvořil svět, avšak lidem dal svobodu, jak budou ve světě konat a rozhodovat se. Zlo může vzniknout i nedbale, špatným, ale svobodným rozhodnutím.⁶⁹

---

66 K LAPÁKOVÁ, Lucie. *Filozofie existence u Karla Jasperse* [online]. Pardubice, 2010 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z:

<https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37921/1/Filosofie%20existence%20u%20Karl%20Jasperse.pdf>.
Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

67 JASPERS, Karl. *Šifry transcendence*. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 39

68 Tamtéž

69 Tamtéž, str. 65

4.3 KARL JASPERS – POJETÍ ČLOVĚKA

Jak je v mé práci obvyklé, následuje shrnutí toho podstatného. Toho jak nahlíží Jaspers na člověka.

Člověk je svobodný jedinec. Svoji svobodu získá už při narození, a to z transcendentálního světa, od Boha, který dle Jasperse existuje a stvořil tento svět. K hledání transcendentna, tedy něčeho co nás přesahuje, se člověk prakticky neustále během svého života vrací. Svět kolem nás totiž dokážeme pochopit svými smysly, zatímco existují jevy, které nepochopíme, ačkoliv o to usilujeme. Bytí jedince je pouze přechodnou formou. Člověk by se měl pokusit udělat ze svého bytí existenci. To se mu může podařit díky svému jednání. Jelikož je svobodný, rozhoduje sám za sebe, co ve svém životě udělá, jaké rozhodnutí a činy budou jeho život ovlivňovat. V případě, že se nepokusí o prožití mezních životních situací a bude jen napodobovat myšlenky ostatních, z jeho bytí na tomto světě se stane pobývání. Ve druhém případě, pokud se pokusí o něco více, o své vlastní rozhodnutí, své pokusy o změnu stávající společnosti k lepšímu apod., stane se z jeho bytí existence. Avšak pozor, myšlenky na tyto činy nestačí, opravdu musí přijít aktivní jednání.

Důležitou součástí každého jedince je také jeho morálka. Morálka je věcí svědomí a vědomí každého jedince a nikomu nepřisluší rozhodovat a soudit o morálním pochybení druhých. Člověk je svou svobodou zavázán k takovému jednáním, aby bylo v souladu s jeho vlastní morálkou. A to vůči sobě i vůči okolí. V případě, že se takto chovat nebude, dopustí se morální viny a jen on sám se může viny zprostit. Cestou k tomuto je pokání a obroda. Tedy, že si jedinec uvědomí, že se choval špatně a změní se k lepšímu. Člověk je svobodou a morálkou zavázán také k pomoci druhým. Pokud tak neučiní a dopustí, aby se zlo konalo na jiných lidech, dopouští se tak metafyzické viny, ze které se pak bude muset zpovídat po konci svého života u Boha. Jaspers se smrtí nezaobíral tolik, z logických důvodů jeho postoj k smrti nebyl tak rázný a nebral smrt jako takový fenomén jako ateističtí filozofové. Z Jaspersovy filozofie je možné vyčíst, že smrt nebere jako konečný stav naší existence.

Dle Jasperse je filozofování něčím jako hloubáním. Člověk filozofuje díky své zvědavosti a svému úžasu nad některými jevy. Filozofování podle něj tvoří základ naší existence, neboť z něj pramení existenční konání za účelem smyslu naleznutí něčeho, co nás převyšuje. Znova se tedy vracíme k Bohu. Filozof, stejně jako většina jeho kolegů, odsunuje vnější tělesnou schránku do ústraní. Podle něj se vše podstatné ukrývá uvnitř člověka. Tím nejpodstatnějším je několikrát zmíněné naplnění existence svými činy. Náš pobyt na tomto

světě by neměl být zbytečný a měl by nás nasměrovat. Nebo pomoci změnit svět k lepšímu a starat se i o blaho ostatních. Zde je znova odkaz na důležitost morálky v tvorbě Karla Jaspersa. Závěrem se tedy vracíme na začátek. Jaspers kvůli své nemoci musel žít poměrně asketickým a zdravým životním stylem. Jako by na něm bylo vidět, že za svou existenci vděčí někomu jinému – Bohu. A jeho důvěru se snažil Bohu splácet a ve své tvorbě často apeloval i na ostatní lidi, aby takto konali. Ale zda tak udělají či nikoliv je na každém, protože Bůh nás obdaroval svobodou.

5 MARTIN HEIDEGGER

5.1 MARTIN HEIDEGGER - ŽIVOT

V další části mé práce se zaměřím na dalšího německého filozofa, který byl mnohokrát zmiňován již v předešlých částech mé práce. Martin Heidegger; v některých publikacích se uvádí jako fenomenolog, jinde zase jako hlavní a prakticky jediný představitel filozofie bytí. Bytí se dostatečně věnoval jak Jean-Paul Sartre, tak Karl Jaspers, avšak ani jeden z nich nepostavil svou práci na tomto jevu natolik, jako Martin Heidegger. Mnoho odborníků jej však řadí mezi filozofy existence, neboť některé rysy jeho tvorby s tímto směrem naprosto korespondují, ba dokonce samy tvoří nosné existenciální myšlenky.

Martin Heidegger se narodil v roce 1889. Vystudoval teologii a filozofii, kde byl žákem mnohokrát vzpomínaného Edmunda Husserla. Již z konstatování, že se věnoval i teologii můžeme usoudit, že i Martin Heidegger patří mezi teistické filozofy, ačkoliv vliv Boha v jeho díle není natolik veliký, jako v díle Karla Jasperse. Kromě filozofie nakonec studoval i matematiku a historii a při studiu jej ovlivnili antičtí filozofové – Aristoteles a zástupci scholastické školy. Disertační práci obhájil roku 1916.⁷⁰

Významným životním datem se stal rok 1917, kdy se Heidegger rozešel s katolismem, neboť jej považoval za neslučitelný životní směr s ohledem na filozofii. Martin Heidegger působil dlouhá léta i jako asistent svého vzoru – Husserla. Jeho vztah s Jaspersem byl popsán výše a je nutné podotknout, že ačkoliv byli dříve přátelé, nakonec Karl Jaspers pomohl svým posudkem k ukončení akademické činnosti a zákazu přednášek pro Heideggera. Důvodem byla asi nejkontroverznější věc v jeho životě a to je veřejné sympatizování s NSDAP. Heidegger viděl v nacismu možnost reformy německého školství, a ačkoliv nesouhlasil s určitými praktikami této proslulé organizace, nikdy ji plně neodsoudil.

Německý filozof patřil mezi nejcharismatictější filozofy 20. století a přímo či nepřímo ovlivňoval ostatní lidi jak za svého života, tak po své smrti v roce 1976.⁷¹ Heidegger kritizoval moderní filozofii z důvodu, že se příliš nevěnuje přímo člověku, neboť pro Heideggera, stejně jako pro všechny ostatní existencialisty, je člověk v popředí před celým světem.

---

70 DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, str. 102

71 Tamtéž

5.2 MARTIN HEIDEGGER - FILOZOFIE

V této části mé práce se budu věnovat filozofickým myšlenkám Martina Heideggera a pokusím se zachytit zejména ty, díky kterým jsem se rozhodl autora zařadit právě do mé práce o existencialismu. Primárním zdrojem pro mě bude již zmíněná kniha *Bytí a čas*, která zásadně ovlivnila filozofii ve 20. století.

Základním pojmem této knihy je Heideggerův pojem *Dasein*, do češtiny překládán jako pobyt. Je to jsoucnost našeho vlastního bytí. Jsoucnost je vztahem naší existence k našemu bytí. Dle Heideggera je člověk naprosto specifický tvor a díky svému vlastnímu jsoucnu je jediným tvorem, jež je schopen vlastní existence.⁷² Neustále se o svou existenci musí starat, neboť v tom vidí smysl svého života. K němu se autor staví tak, že se pokouší měnit abstraktní náhled, který se v té době k tomuto smyslu vázal. Smysl života není abstraktní či transcendentní, tak jak jsme se toho mohli dočíst například v díle Karla Jaspersa. Heidegger tvrdí, že smyslem života je přímo naše vlastní existence, která vyvěrá v našem pobytu na tomto světě.⁷³

Jsoucnost je poměrně abstraktní pojem, jež nemůžeme přímo uchopit. Dle mého názoru je to myšleno jako něco, co se nachází na tomto světě a co dodává přímo lidem vědomí o vlastním lidském bytí. Díky jsoucnu si člověk uvědomuje své vlastní bytí a v kontextu obou jevů může navázat na vznik lidské existence. Vlastní existence může být pro člověka nepříjemnou, neboť díky ní se dozvídáme, že naše bytí na tomto světě má konečnost. Tento mechanismus odděluje lidskou povahu a lidskou existenci od bytí jiných živočichů, jež si dle autora své vlastní bytí neuvědomují a nemohou vědět o jeho konečnosti z důvodu absence vlastního jsoucna.

Dasein není tím, co se pouze vyskytuje v našem životě, *Dasein* nás také formuje a stará se o naši životní cestu.⁷⁴ Podle tohoto můžeme vidět, že i Heidegger tvrdil, že se neustále musíme starat o to, jak na tomto světě fungujeme, neboť to je základ naší existence. Lidé sami mohou tvořit svou vlastní existenci svobodně s přispěním vlastního sebeuvědomujícího se jsoucna, jež přejde k existenci. Starost je klíčovým životním pocitem. Starost o naši vlastní existenci znamená, že se neustále staráme o to, abychom přesáhli sami sebe. Díky starosti se posunujeme v životním bytí jako by dále a starost by měla zabezpečovat to, abychom se posunuli dále v tom pozitivním slova smyslu. To, že si uvědomujeme díky

---

72 HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenth, 1996, str. 20

73 JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. Praha: Mladá fronta, 1995, str. 179

74 HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenth, 1996, str. 189

existenci vlastní bytí i možnost nebytí nás podněcuje k tvorbě smysluplné existence, která je díky konečnosti bytí časově omezenou.⁷⁵

Tímto se dostáváme k další důležité myšlence filozofie tohoto autora. Je jí čas a časovost jako taková. Dle Heideggera je čas podmiňujícím faktorem naší existence, neboť bez toho, abychom věděli, že se krátí čas do konce našeho bytí, bychom se nepokoušeli starat o svou vlastní existenci.⁷⁶ Nic by nás nenutilo k tomuto kroku, pokud bychom věděli, že naše bytí je nekonečné. Měli bychom na všechno dostatek času. Díky uvědomění si vlastní konečnosti bytí ve spojitosti s vlastním jsoucnem, jež nás nutí se starat o vlastní existenci, tak aby se někam vyvíjela, je u nás zvykem plánovat si svou budoucnost až do své smrti. Každý den si přibližně naplánujeme, co budeme dělat za hodinu, na druhý den, za měsíc, za rok, či se pokoušíme celkově si naplánuvat svou vlastní existenci, tak aby se někam vyvinula. Staráme se o smysl života tím, že smysl života udáváme sami sobě. Pokud bych měl použít podobný příklad jako u Sartera, tak já právě píši bakalářskou práci. Píši ji právě teď, protože vím, kdy ji musím mít napsanou, abych si zajistil bakalářský titul, protože vím, že ten může mou existenci posunout do lepší sféry. Pokud bych nebyl motivovaný svou konečností a měl bych na napsání této práce nekonečně mnoho času, zřejmě bych nenašel tak silnou motivaci abych práci dokončil a napsal navíc tak kvalitně, aby pomohla mé budoucnosti.

Dalším důležitým pojmem je odcizení. To nastává v momentě, kdy naplno nerealizujeme myšlenku existence.⁷⁷ Jelikož starost, jakožto klíčový jev naší existence se neprojevuje neustále, v případě její absence, se náš pobyt může změnit v odcizení. Ztratíme touhu o posunutí své životní cesty, našeho pobytu, někam dále, nepokoušíme sami sebe překonat a jakoby jen přežíváme a pasivně čekáme na svou vlastní konečnost, kterou si ale přestaneme uvědomovat. Možná paralela s čekáním na smrt u Alberta Camuse však není správná, ačkoliv se tak může zdát. U Camuse je čekání na smrt, čekáním na něco, co vítáme jako ukončení naší existence, která dle Camuse nemusí mít smysl, neboť se nám právě její smysl nedostavuje od okolí. U Heideggera je to však čekání na smrt, které si sami neuvědomujeme, neboť zapomeneme na vlastní konečnost a dávání smyslu života svou vlastní existencí. Smysl života nepřijde jen tak z okolního světa, smysl života tvoříme sami vlastní existencí, která je, znova opakují, vlastní bytí, které si uvědomujeme vlastním jsoucnem.

---

75 HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenh, 1996, str. 189

76 Tamtéž, str. 191

77 Tamtéž

Posledním pojmem, kterému bych chtěl u Martina Heideggera věnovat pozornost je existenciálíe. Už jen název koresponduje s existenciální filozofií a přímo tato myšlenka je snad nejvíce korespondující s myšlenkami dalších existenciálních autorů. Existenciálíe jsou mezní stavy našeho bytí, při kterých zakoušíme nejradikálněji potřebu starosti o vlastní bytí. Jsou to mezní stavy, kterým se tolik věnoval i Karl Jaspers, jako je překvapení, úzkost či otřes existence. V momentě, kdy právě tuto existenciálii prožíváme, se nejvíce pokoušíme starat o svou budoucí existenci.⁷⁸ Jakoby si v případě negativní existenciálíe uvědomíme svou konečnost a plánujeme naložit s životem v budoucnosti lépe.

---

⁷⁸ Existencialismus. In: *Moderní filozofické myšlení* [online]. 2012 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z:<http://athena.zcu.cz/kurzy/udfi/000/HTML/80/>

5.3 MARTIN HEIDEGGER - ZAŘAZENÍ MEZI EXISTENCIALISTY

Ačkoliv jsem se pokoušel odůvodnit zařazení Heideggera k existencialistům již během rozboru jeho myšlenek, rád bych to shrnul ve zkratce i nyní.

- 1.) Martin Heidegger tvrdil, že lidská existence je jediná na tomto světě, že jako jediní si uvědomujeme své vlastní bytí i konečnost svého bytí. Na rozdíl od jiných živočichů. Člověk je pro něj v popředí.
- 2.) Starost o budoucnost své existence koresponduje s důrazem na starání se o svou vlastní existenci u jiných autorů. Existenci si tvoříme sami svými rozhodnutími, jsme tedy svobodní.
- 3.) V případě neuskutečnění vlastní existence se dostáváme do stavu odcizení. Což koresponduje s negativními stavy u ostatních filozofů.
- 4.) Zaobíral se smyslem života a smysl života viděl v právě v lidské existenci a životní cestě jednotlivců.
- 5.) Tvrdí, že důležitou roli v našem životě hrají mezní životní situace.
- 6.) I u něj lze považovat za pravdivé tvrzení, že existence předchází esenci. Až svou starostí o vlastní existenci a jejími důsledky přichází na světlo světa také esence tohoto jednání.

5.4 MARTIN HEIDEGGER – POJETÍ ČLOVĚKA

Člověk se narodí jako svobodná bytost. Svoboda je člověku dána částečně v podobě vlastního jsoucna. Vlastní jsoucno nás lidí je abstraktním pojmem, jež vyjadřuje fakt, že začneme vnímat vlastní bytí. Bytí je všude kolem nás, ale pouze člověk si díky jsoucnu uvědomuje i své vlastní bytí. Uvědomujeme si, že jsme se narodili a žijeme život na planetě Zemi. Tento akt tvoří v celku existenci. Existence je ryze lidskou záležitostí, pouze lidé existují, protože si uvědomují svoje bytí. Celý tento jev, kdy člověk vlastně žije svůj život je Heideggerem pojmenován jako Dasein, neboli pobyt. Pobyt by neměl být pouze nic neříkající a fádňí přežívání, protože máme v sobě zakořeněnou touhu o starání se o naši vlastní existenci. Pobyt nás formuje a nutí nás vyvíjet naši existenci tak, abychom se v určitých oborech našeho pobytu neustále přesahovali.

Dalším nesmírně důležitým jevem v Heideggerově filozofii je čas. Filozofové podle něj nevěnovali času, jako takovému, takový význam a takovou důležitost, jakou by si tento fenomén zaslouhoval. Člověk prostřednictvím své existence vnímá čas, vnímá, co to čas je, jakou má úlohu, že plyne objektivně a nese s sebou konečnost našeho bytí. Konečnost našeho bytí si lidé uvědomují a je na jednu stranu nesmírně negativním faktem pro náš pobyt, na stranu druhou však obrovskou motivací do budoucna. Pokud bychom si svou konečnost bytí neuvědomovali, zřejmě bychom se nikdy nesnažili dosáhnout lepších životních cílů a posunout naši existenci do sféry, kdy začne mít smysl. Člověk se o svou budoucí existenci stará, neboť starost je darem našeho jsoucna. Dle Heideggera by lidé měli mít touhu a potřebu sami sebe překonávat. Díky této kombinaci, kdy si lidé uvědomují konečnost svého bytí a snaží se své bytí zdokonalovat, má člověk největší motivaci pro realizaci své existence. Na rozdíl od jiných živočichů, jež si neuvědomují jak svoji existenci (jelikož žádnou nemají), tak ani konečnost jejich bytí.

Těmito tvrzeními se dostávám ke smyslu života. Smysl života řeší i Martin Heidegger a má zde podobný názor jako například Albert Camus. Smyslem našeho života dle německého autora je vlastní lidská existence. Tím, že je nám dána možnost existence, dostává náš život smysl. Dalšími rozhodnutími, které provedeme již na základě svobodné vůle, realizujeme vlastní smysl života. Člověk nemůže hledat transcendentní jevy a nesmí se svou existencí zaobírat z abstraktního hlediska, neboť lidská existence je konkrétní a ne abstraktní a jako taková formuje to, proč pobýváme na tomto světě.

Člověk tedy jedná na základě svobodné vůle a snaží se být lepším člověkem do budoucna. Rozhodnutí, které formují jeho existenci, se vytváří na principu konečnosti vlastního bytí, a i když nevíme, kdy tak nastane, víme, že se tak stane. Smysl lidské existence je v člověku samotném a největší zákoutí objevuje díky existenciálními, což jsou mezní situace, do kterých se člověk dostane během své existence. Jsou spojeny se smyslovým vnímáním a s pocity, které nás doprovázejí. Například když zažíváme úzkost, přiblížíme se smrti či naopak prožijeme pocit štěstí či radosti. V těchto situacích si nejvíce uvědomujeme nutnost starat se o naši existenci, právě v těchto momentech se naplno projeví dar starání se o vlastní bytí. Zjistíme, že musíme formovat naše budoucí kroky tak, aby měly nějaký smysl. Pocit nutnosti starat se o vlastní existenci nepřichází automaticky a v jakýchkoliv životních situacích. Zažíváme jej jen někdy a nejčastěji právě pokud zažíváme některou z existenciálních.

Pokud nebudeme naplňovat svou existenci smyslem, popřípadě si přestaneme uvědomovat právě výjimečnost té existence nebo si přestaneme uvědomovat časovou omezenost našeho bytí a naší konečnost, bude náš pobyt na tomto světě spíše odcizením. Nastat to může také v případě, že nebudeme zakoušet existenciální. Zkrátka přestaneme myslet na to, abychom sami sebe překonávali, a jen přežíváme na této planetě a prakticky čekáme na konečnost našeho bytí. Plýtváme darem vlastní existence tím, že ji neformujeme do smysluplného pojetí.

6 SØREN KIERKEGAARD

Nyní se prakticky vrátím na počátek celého filozofického směru. Částečně je totiž vhodné věnovat se i tomuto dánskému mysliteli 19. století, Sørenu Kierkegaardovi, jenž byl posmrtně neoficiálně titulován jakožto otec existencialismu. Kierkegaard žil mezi lety 1813 a 1855, tedy v době, kdy ostatní existenciální filozofové ještě nebyli naživu. Jeho myšlenky se však staly v mnohém nesmírně inspirativní a i v mé práci jsem se k jeho odkazu skrz ostatní existencialisty nejednou propracoval.

Kierkegaard byl nejen filozofem, ale také teologem a víra v Boha je v jeho filozofii stěžejní, proto je zajímavé, že nejen Karl Jaspers, ale i ateista Sartre, v něm viděli inspiraci pro svou filozofii. Mezi nejznámější filozofická díla tohoto myslitele filozofa patří *Skok víry* a *Filozofické drobký*. Avšak nutno podotknout, že Sartre i Camus se sice ztotožňovali s důležitostí fenoménu svobody či absurdity, avšak přistupovali k nim jinou cestou, jež byla právě v rozporu s teistickým základem pojetí těchto fenoménů u Sorena Kierkegaarda.

V díle *Skok víry* zaměřil pozornost na víru. Tvrdil, že víra v Boha se přímo nachází v člověku a ten, který v Boha věří, v něj věří i bez důkazů, neboť se během svého bytí na tomto světě nikdy neseťká s důkazem tak výrazným, aby přímo potvrdil existenci Boha. Netvrdí, že pochybnosti kolem existence Boha jsou překážkou k víře, naopak tvrdí, že pokud by člověk neměl o tomto pochybnosti, nastal by problém právě s vírou. Víra je dle Kierkegaarda něčím, co přímo pochybnosti obsahuje. Pokud bychom je neměli, nebyla by to víra, ale přímo reálná, ověřitelná věc. Víru v Boha navíc přirovnal k víře k existenci jiných objektů. Pokud vidíme židli, vidíme ji skrze naše smyslové vnímání. Ale i to se může mýlit. Ale my věříme našim smyslům v tom, že židle, kterou vidíme, opravdu existuje. Stejně je tomu tak i s vírou v Boha. Věříme vlastnímu vědomí, že Bůh opravdu existuje.⁷⁹

Druhým významným dílem jsou tedy *Filozofické drobký*. Kierkegaard zde negativně kritizoval tehdy rozšířenou filozofii Hegela, a proto se dá existencialismus považovat i za směr, jenž je v přímém rozporu právě s Hegelovými myšlenkami. Dánský myslitel se často retrospektivně vrací k Sokratovi, zejména metodologií své práce, neboť Sokratovský dialog vnímá jako dobrý způsob projevu filozofie. Mnohokrát rozebráno v knize je také poslání učitele. Učitel je podle Kierkegaarda zachráncem, vykupitelem i spasitelem.⁸⁰ Do podobné

---

79 KIERKEGAARD, Soren. *Filozofické drobký aneb Drobátko filozofie*. Praha: Votobia, 1997

80 Tamtéž, str. 37

situace právě staví i Boha. Podle Kierkegaarda je Bůh smyslem lidské existence, je to ten který vše řídí, lidi zachraňuje a může je jako jediný spasit.⁸¹

Na závěr se zmíním o paradoxu, kterému je v knize věnováno také dostatečné pozornosti. Jmenuje zde mnoho paradoxních situací v životě člověka. Například je to paradox, kdy člověk si myslí, že zná ostatní lidi, ale přitom mnohdy nezná ani sám sebe. A Kierkegaard pokračuje tím, že pokud už si člověk myslí, že zná sám sebe, pak přijde nový podnět, nová situace a reakce samotného člověka na ni ho překvapí. Například pokud se zamilujeme, začneme se chovat sami k sobě jiným způsobem, neboť se věnujeme i lásce k druhé osobě. A ignorovat to nemůžeme, neboť už v Bibli je jedním z přikázání: „Miluj bližního svého jako sebe sama“. Poslední a největší paradox se týká samozřejmě existence Boha. „Není-li Bůh, je nemožné jej dokázat, ale je-li, pak je hloupost chtít ho dokazovat.“⁸² Zde vidím určitou kontinuitu a podobnost s myšlenkami Karla Jaspersa, který se k absurdnosti dokazování existence Boha také vyjádřil.

---

81 KIERKEGAARD, Soren. *Filosofické droby aneb Drobátko filosofie*. Praha: Votobia, 1997

82 Tamtéž, str. 56

7 KOMPARACE AUTORŮ

Závěrečná část mé práce se týká srovnání všech autorů a to zejména v těch filozofických myšlenkách, které byly pro existencialisty stěžejní. Srovnání bude zahrnovat čtveřici filozofů, kterým jsem se v mé práci věnoval nejvíce, jsou jimi Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Karl Jaspers a Martin Heidegger.

7.1 NAROZENÍ A SMRT

Na úvod bych začal fenomény narození a smrti. Jean-Paul Sartre tvrdí, že narození a smrt člověka jsou přirozenou součástí jeho existence a že do určité míry formují celý jeho život. Podle něj je smrt známkou originality, protože jelikož každý člověk je smrtelný, nikdy nebude moct zopakovat svou životní cestu. Zároveň díky tomu, že každý člověk je originální a svobodná bytost, nikdo nikdy nebude moci prožít naprosto stejnou existenci. Poslední moment bytí člověka je právě smrt. Je to ale součást jeho existence, která svou formou a způsobem dodává bytí určitou formu a retrospektivně dokáže bytí ovlivnit. Smrt podle něj dokážeme určitým způsobem ovlivnit našim jednáním, avšak zejména jednáním nevědomým.

Albert Camus se zaměřuje spíše na smrt. Stejně jako u Sartra tak i u něj je smrt součástí lidské existence a smrt je konečná. Po smrti nic nenastane, smrtí končí veškeré bytí jedince. Dle něj je smrt vysvobozením z naší existence, která je absurdní. Camus chápe smrt jako fenomén, který se nám snaží ve svém díle neustále připomínat a mluví o něm, jako by to byla naprosto běžná věc. Zkrátka smrt není nic nadpozemského, nic abstraktního, je to jen konec našeho bytí. Albert Camus částečně obhajuje i akt sebevraždy, podle něj nemusí být sebevrah zákonitě zbabělec. Camus se věnuje zejména mezní životní situaci, kdy je člověk odsouzen na smrt a ví, že smrt nastane.

Už odlišným způsobem na smrt nahlíželi Karl Jaspers a Martin Heidegger. Karl Jaspers se smrti tolik nevěnuje, neboť ve srovnání s ateistickým Sartrem a Camusem nechápal smrt jako lidskou konečnost, ale jen určitou přechodovou fází do další formy života. Po smrti se podle něj budeme zpovídat Bohu z metafyzických prohřešků, které jsme za dobu naší existence spáchali. Vliv Boha vidí Jaspers i v narození lidí, podle něj totiž Bůh stojí za tím vším a on nás obdaroval možností existence. Martin Heidegger tvrdí, že smrt je tím, co nás motivuje k lepšímu životu. Dle něj si jen lidé uvědomují konečnost své existence a díky tomu si mohou naplánovat svůj život tak, aby toho stihli co nejvíce. Pokud by lidé nebyli smrtelní, neměli by motivaci k tomu stát se lepším člověkem a sami sebe překonávat.

7.2 SVOBODA

Svoboda je zřejmě nejvíce zmiňovaným pojmem v existenciální filozofii. Na svobodě je celý filozofický směr prakticky založen. Člověk je ve své podstatě svobodný tvor a prakticky celý svůj život prožívá svobodně, každé jeho rozhodnutí je svobodné, takže vše může ve svém životě ovlivnit. Existencialisté se zamýšleli, zda je však tato výsada svobody pro podstatu člověka dobrá či nikoliv.

Více pozitivní pohled na svobodu člověka měli věřící, teističtí filozofové. Zejména Karl Jaspers. Ten viděl počátek svobody v Bohu, že Bůh je tím, který dává lidem svobodu ve chvíli, kdy se narodí. Lidé tak mají možnost svobodně prožít svůj život a svobodně se rozhodovat co udělají. Avšak společně se svobodou přichází zodpovědnost, nad využitím tohoto privilegia. Člověk je sice svobodný, ale svou svobodu by měl využít pro konání dobra, hledání transcendentního a přesahování sám sebe. Jelikož svobodu daroval člověku Bůh, tak i on sám zhodnotí, zda ji jedinec využil pro dobro, nikoliv zlo. Být svobodným znamená dbát na etiku, morálku a mezilidské vztahy. Pokoušet se zamezit tomu zlému co se kolem něj děje. Stejně dbal na zodpovědnost Martin Heidegger, ale více se zaměřil na zodpovědnost člověka vůči jemu samému. Podle něj máme využít naši svobodu k tomu, abychom si rozvrhli a naplánovali vlastní existenci, tak abychom jí dali určitý význam a smysl.

Přímo negativně vnímal svobodu Jean-Paul Sartre. Dle něj se rodíme svobodní a od té chvíle záleží jen na nás, jak se svobodou naložíme. Nevidí svobodu jako dar od Boha, nýbrž podle něj je zakořeněna v lidech. Podle něj jsou lidé ke svobodě odkázáni, neboť ať se budou snažit jakkoliv, nikdy nemůžou páchat pouze dobro a své svobodné rozhodnutí nemohou nikdy naplno domyslet, neboť nemůžou vědět, jak přesné důsledky a následky bude jejich rozhodnutí mít. Naše jednání může být ve své podstatě dobré, ale na někoho jiného může mít špatný dopad. Lidé mají ve 20. století příliš mnoho možností a nemohou přesně vědět, jaká možnost je pro ně i jejich okolí ta pravá. Svoboda je součástí každého z nás. Nemůžeme ji popřít, ačkoliv pro naše bytí by někdy bylo příhodnější, kdybychom svobodni v plném rozsahu nebyli. Svobodu vidí jako něco abstraktního a pro lidi neuchopitelného. Podobné myšlenky jako on má i Albert Camus, který také nahlíží na svobodu spíše negativně. Avšak podává zde možnost, využít svobodu i pozitivně, pokud se pokusíme o nějakou změnu celkového chodu společnosti a lidských práv k lepšímu.

7.3 SMYSL ŽIVOTA

Filozofové existencialismu se zabývali také smyslem života a našeho bytí. Proč se vůbec narodíme a prožíváme život, co je smyslem naší životní poutě, co by mělo být tím ústředním faktorem pro rozhodování, jak s životem naložit. Existence Boha polarizuje autory ve velkém měřítku.

Jean-Paul Sartre rezolutně odmítal existenci Boha a tvrdil, že člověk si Boha vymyslel, aby právě našel smysl života. Dle něj je však smysl života právě v lidské existenci. Smysl života podle něj není abstraktní, nýbrž naprosto konkrétní, setkáváme se s ním na každém kroku, není to transcendentní jev. Smysl života pramení v naší existenci a její uskutečňování je smyslem našeho bytí. To, jak s životem naložíme je důležité, ale zejména pro jedince samotného. Úlohu Boha jakožto smyslu života odmítal samozřejmě i Albert Camus, ten však jde i do většího extrému, protože dle něj smysl života téměř nikdo nezakusí, neboť z okolního světa k nám nemíří žádné podněty, jež by poukazovaly na fakt, že by smysl života mohl mít určitý rozměr. Smysl života dle něj je založen na svobodném rozhodování, které by mělo globálně vézt ke změně našeho života i naší společnosti k lepšímu – tedy revoltě. Pokud se o to nepokusíme, nezažijeme žádný životní smysl, naše existence bude nesmyslná, absurdní a nenaplněná.

Karl Jaspers je přesný protipól dvou předešlých autorů, neboť tvrdí, že smysl života je úzce spojen s existencí Boha. Jak jsem již zmínil, Bůh je ten, který nám dal svobodu a naším úkolem je svobodu využívat v naplňování existence smysluplným způsobem. To je náš smysl života. Konat tak, aby s tím byl Bůh jednoduše spokojen, protože on bude tím soudcem, který po naší smrti bude soudit naší předešlou existenci. Martin Heidegger měl během svého života svou teistickou pout' poněkud složitější, ale i on tvrdí, že na konci našeho života nám nezůstává nic jiného, než doufat, že Bůh existuje. Napsal totiž, že: „Zachránit nás může už jen Bůh. Jestliže Bůh, jako mimosmyslový základ a cíl všeho jsoucna je mrtvý, pak už nezůstává nic, o co by se člověk mohl opřít nebo podle čeho se může řídit“. Heidegger tedy doufá, že Bůh existuje, protože dle něj může být pouze on objektivním vodítkem v tom, jak naplnit naše bytí a přeměnit jej v existenci, která se bude lišit od života jiných živočichů.

Všichni autoři měli společný postoj v tom, že pokud nenalezneme smysl života nebo se jím nebudeme řídit, nastane situace, kterou každý z nich pojmenoval odlišným způsobem:

- 1.) Martin Heidegger – Pokud nenaplníme naše bytí a nestane se z něj existence, náš pobyt na tomto světě se změní v odcizení. Budeme pohrdat možnostmi sami sebe přesahovat a v naší životní cestě se neposuneme správným směrem.
- 2.) Karl Jaspers – Má obdobný názor jako Heidegger, tedy pokud nebudeme naše bytí směřovat za dosažením lepších cílů, popř. transcendentálních jevů, stane se naše bytí pouhým pobýváním na tomto světě. Prakticky jen čekání na konec našeho bytí.
- 3.) Albert Camus – Přímo nenazývá nenaplnění smyslu života, neboť smysl života nevidí až tolik konkrétně. Dle něj však nastane absurdno, tedy stav, který se vymyká jakémukoliv smyslu. Dále také rezignace a čekání na smrt.
- 4.) Jean-Paul Sartre – Pokud v našem bytí nastane trhлина a my se nepokusíme o smysluplné prožití naší existence, vstoupí do našeho života nicota. Abstraktní stav, který nás v ničem nenaplnuje.

7.4 MEZNÍ ŽIVOTNÍ SITUACE

Mezní životní situace jsou jednoznačně dalším diskutovaným tématem celé existenciální filozofie. Jsou to situace, které jsou zejména emotivní, nejsou běžné a neprožíváme je každý den. Určitým způsobem nás mohou ovlivnit i do budoucna, ať už jsou to pozitivní situace, jako je radost z narození potomka, radost z dosažení nějakého životního cíle apod. nebo mezní situace negativní. Těm se autoři věnovali více. Mohu zmínit „podívání se smrti do očí“, smutek nad ztrátou někoho blízkého, nezvládnutí životního cíle atd.

Zejména Karl Jaspers se těmito situacím věnoval. Dle něj formují naši existenci a člověk by je měl zakoušet pravidelně, protože tyto situace jsou spouštěčem pro zamyšlení se nad svým dosavadním životem. Podle něj se právě v těchto situacích střetáváme s touhou, změnit náš život k lepšímu a naplnit tak svou existenci. Avšak nesmí zůstat u myšlenek, musí přijít i jednání. Právě prožívání radosti, smutku nebo strachu jsou tím důležitým faktorem, jak změnit k lepšímu naši existenci. Pokud se situacím, které nám mohou tyto emoce nabudit, budeme vyhýbat, budeme na tomto světě, jak jsem již zmínil v minulé kapitole, pouze pobývat.

Martin Heidegger pojmenoval mezní životní situace jako existenciálie. Jejich princip vysvětluje podobně jako Karl Jaspers. Existenciálie nás nutí zamýšlet se nad svou budoucností a díky nim si znova připomeneme vlastní konečnost. Nutí nás formovat naši budoucnost a právě v období existenciálií se objevuje smysl našeho života, kterým je zkrátka smysluplné naplánování si a následné prožití života a využití výsady naší existence.

Takřka výhradně negativním existenciáliím se věnovali ateističtí filozofové. Zejména Albert Camus se zabýval velikým počtem úvah o mezní životní situaci, kterou je role odsouzení na smrt. Dle něj člověk v takovéto pozici zažívá pocit absurdna, odcizení a zbytečnosti celé jeho existence. Podle něj je smrt vlastně sama o sobě vysvobozením. V jiném kontextu bychom našli význam existenciálií u francouzských filozofů asi těžko. Oni ve své podstatě odsunuli úlohu emocí jako takových a mezní životní situace pro ně nejsou až tak mezní. Berou je jako prostou a konkrétní součást našich životů.

7.5 POJETÍ ČLOVĚKA

Nyní se pokusím shrnout celou mou práci do určitého celku a udat praktické příklady toho, jak si já myslím, že autoři pojímali člověka jako takového.

Dle Sartra se narodíme jako svobodní lidé a místo narození nemůžeme ovlivnit. Od té situace můžeme ovlivnit vše, neboť celý náš život je postaven na našem rozhodování, které je ovlivněno tím, jak jsme se rozhodli v minulosti. Což nás i svazuje v tom, že ačkoliv při každém rozhodnutí a následném jednání přemýšlíme nad budoucností, nikdy nemůžeme domyslet absolutní následky svých činů, které mohou mít negativním dopad. Smysl našeho života není abstraktní, transcendentno a Bůh neexistuje a lidé jej využívají pouze, pokud chtějí najít jiný smysl života, ale prakticky budou vždy neúspěšní, neboť smysl života je konkrétní. Život se skládá se svobodných činů a až naše smrt dokončí náš životní příběh. Smrt je běžný a naprosto přirozený jev a díky ní je člověk stále originální, neboť jelikož zemře, nikdo jiný přesně nezkopíruje cizí existenci.

Albert Camus tvrdí, že jsme svobodní již od narození, ale není to naše výsada, nýbrž zodpovědnost vůči okolnímu světu. Po celou dobu naší existence bychom se měli pokoušet změnit k lepšímu okolní svět, což je jediné vysvětlení smyslu naší existence, neboť žádný jiný není. Náš život je složen z paradoxních a absurdních jevů, které nemůžeme do jisté míry ovlivnit. Emoce přicházejí mnohdy jinak, než je od nás žádáno a naše smrt není nic víc, než přirozené vysvobození z našeho útrpného života. Dle Camuse smrtí vše končí, žádný Bůh neexistuje.

Bůh je smyslem života dle Karla Jasperse. On nás obdařil naší svobodnou existencí a je naším úkolem ji prožít tak, jak by bylo vhodné. Musíme naplnit náš život důležitými rozhodnutími a pomáhat druhým i se snažit stále přesahovat sami sebe a hledat transcendentno. Není důležité jen to, co za svůj život uděláme, ale i to co neuděláme, protože bezduché prožívání našeho bytí není naším úkolem. S tímto souvisí i morálka, která je nedílnou součástí lidí a která slouží k tomu, abychom sami sebe mohli soudit. Za nemorální činy nás totiž nikdo jiný odsoudit nemůže, protože morálku má každý v sobě nastavenou jinak. Smrt je pouze konečnost našeho bytí na tomto světě.

I Martin Heidegger tvrdil, že jsme svobodní jedinci. Dle něj je nám svoboda dána k tomu, abychom naplnili svou existencí. Jako jediní živočichové si totiž to, že existujeme, uvědomujeme. Jelikož si uvědomujeme i konečnost našeho bytí, staráme se tak jeho rozvržení, aby bylo smysluplné a kvalitně prožité a zůstávalo existencí. K tomu nám dopomáhá právě ta starost. Toto je smysl našeho života, neboť čas je objektivní a my jej

dokážeme vnímat. Smysl života je tedy naprosto konkrétní jev, neměli bychom ztrácet čas hledáním transcendentna, ale měli bychom se věnovat vlastní existenci, její realizaci a dosahování životních cílů. Avšak jakmile se začne naplňovat náš čas, zjistíme, že jedině víra v Boha nám pomůže uchovat si názor, že co jsme po dobu své existence vykonali, bylo správné, protože jinak se to nikdy nedozvíme. Zpětně nám nezbývá než doufat.

ZÁVĚR

Věřím, že má práce splnila mé očekávání, ačkoliv cesta k ní pro mě nebyla vůbec jednoduchá. Nesmírně složitě se pro mějevila zejména filozofie Jean-Paul Sartra, který používal složitý slovník a extrémně jemné nuance mezi jednotlivými myšlenkami.

Podařilo se mi demonstrovat fakt, že pojetí existenciální filozofie se diametrálně liší u francouzských filozofů a že jejich myšlenky jsou někdy přímo v rozporu s názory teistických německých autorů a popřípadě i Kierkegaarda. V mé práci je patrný také negativistický přístup Alberta Camuse, který se téměř v každé větě vyžíval v lidském utrpení a narozdíl od ostatních filozofů tvrdí, že lidská existence je naprosto absurdní a nesmyslná.

Snad se mi podařilo i odůvodnit proč je z mého pohledu Martin Heidegger také filozofem existence, a že jeho myšlenky někdy silně korespondují s myšlenkami Karla Jasperse, ačkoliv se jejich životní cesta v určitém okamžiku rozdělila po vzájemných neshodách. Právě Karl Jaspers dbal na důležitost víry a byl ryze teistickým filozofem. Takřka všechny své myšlenky opíral o existenci Boha a proto je podstata jeho filozofie v přímém rozporu s Jean-Paul Sartrem.

Jsem také přesvědčen, že má práce je napsána přehledně, svou strukturu jsem se snažil dodržovat po celou dobu. Ačkoliv může práce působit příliš statickým dojmem, dbal jsem zvýšený důraz právě na přehlednost, členitost a dobrou čtivost. Snažil jsem se také udávat praktické příklady teoretických myšlenek jednotlivých autorů, které věřím, že jasně shrnout to, jak to filozofové mysleli. I proto může být v budoucnu může má práce inspirací pro jedince, kteří nestudují existenciální směr přímo jako takový, ale potřebují spíše vědět, v čem se liší jednotliví existenciální filozofové. Má práce, jak jsem již mnohokrát zmínil, je originální v tom, že se zaměřila přímo na pojetí člověka v tomto filozofickém směru a jiné myšlenky, které k existencialismu patří, odsunula na periferii, neboť právě člověk je tím ústředním fenoménem v moji bakalářské práci.

PRAMENY A LITERATURA

Knížní zdroje:

CAMUS, Albert. *Cizinec*. 1.vydání, Praha: Garamond, 2005, 124 s. ISBN 80-85906-58-9.

CAMUS, Albert. *Člověk revoltující*. 1.vydání, Praha: Garamond, 2007, 332 s. ISBN 978-80-86955-55-1.

DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*. 1.vydání. Praha: EWA Edition, 1994, 353 s. ISBN 80-85764-07-5.

HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. 1.vydání, Praha: Oikoymenh, 1996, 194 s. ISBN 80-86-005-12-7.

JANKE, Wolfgang. *Filosofie existence*. 1.vydání, Praha: Mladá fronta, 1995, 248 s. ISBN 80-204-0510-0.

JASPERS, Karl. *Šifry transcendence*. 1.vydání, Praha: Vyšehrad, 2000, 143 s. ISBN 80-7021-335.

JASPERS, Karl. *Otázka viny*. 2.vydání, Praha: Mladá fronta, 1991, 92 s. ISBN 80-204-0244-6.

JASPERS, Karl. *Duchovní situace doby*. 1.vydání, Praha: Academia, 2008, 192 s. ISBN 978-80-200-1646-1.

KIERKEGAARD, Søren. *Filosofické drobký aneb Drobátko filosofie*. 1.vydání, Praha: Votobia, 1997, 152 s. ISBN 80-7198-197-4.

SARTRE, Jean-Paul. *Bytí a nicota*. 1.vydání, Praha: Oikoymenh, 2006, 718 s. ISBN 80-7298-097-1.

Elektronické zdroje:

Existencialismus. In: *Dumaniefx* [online]. 2003 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://dumaniefx.sweb.cz/notes/Sartre.pdf>

Spisovatelé [online]. 1996 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jean-paul-sartre>

Existencialismus a marxismus. In: *Socsol* [online]. 2013 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z:<http://www.socsol.cz/2013/teorie/jean-paul-sartre-marxismus-a-existencialismus>

HNÁTEK, Tomáš. *Pojetí smrti u Alberta Camuse* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z:http://www.kfil.upol.cz/doc/mgr-dipl/DP_Hnatek_Tomas.pdf. Diplomová práce. Univerzita Palackého.

KLAPÁKOVÁ, Lucie. *Filozofie existence u Karla Jasperse* [online]. Pardubice, 2010 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z:
<https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37921/1/Filosofie%20existence%20u%20Karl%20Jasperse.pdf>. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

Existencialismus. In: *Moderní filozofické myšlení* [online]. 2012 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z:<http://athena.zcu.cz/kurzy/udfi/000/HTML/80/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michal Růžička
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Pojetí člověka ve filozofii existencialismu
Název v angličtině:	Conception of man in the philosophy of existentialism
Anotace práce:	Popis filozofie existencialismu. Rozbor filozofie jednotlivých autorů. Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Albert Camus. Spory mezi věřícími a ateisty. Vnímání svobody, smrti, mezních situací a smyslu života. Pojetí člověka.
Klíčová slova:	Existencialismus, filozofie, svoboda, smrt, smysl života, vnímání, pojetí člověka, existence.
Anotace v angličtině:	Description of the philosophy of existentialism. Analysis of the philosophy of particular authors. Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Albert Camus. Disputes between religious and atheists. Perception of freedom, death, limit situation and the meaning of life. Conception of man.
Klíčová slova v angličtině:	Existentialism, philosophy, freedom, death, meaning of life, perception, conception of man, existence
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	50 stran
Jazyk práce:	CZ